17 oktober 1914

De Duitsers in België.

Breda, 16 oktober. Hedenmorgen van Blankenberge vertrokken vluchtelingen delen mee, dat Blankenberge, Zeebrugge en Heist gisteren door de Duitsers zijn bezet. De te Blankenberge ondergebrachte Belgische gewonden konden nog juist bijtijds naar Engeland vervoerd worden. Een groot aantal Belgische soldaten is voor de aankomst der Duitsers van Oostende per boot naar Frankrijk vervoerd.

Een correspondent van de tijd, die zich bij het naar Frankrijk aftrekkende Belgische leger bevindt, meldt:

Een krijgslist is gebruikt om de Duitse troepen aangaande de beweging van onze hoofdmacht te misleiden. De Duitsers zijn in de waan gebracht dat alles recht aan naar de kust trok.

De krijgslist is gelukt. Trots het pogen der Duitsers hebben zij met het Belgisch-Frans-Engelse leger op Belgisch grondgebied geen grote slag kunnen leveren, om dit naar de kust op te drijven en te vernietigen. Het zal nu merendeels op Franse bodem staan. Wel is er nog gestreden, vaak hevig gestreden, maar door de achterhoede, om de terugtocht te dekken. Er is gevochten te Kwatrecht, dinsdag rondom Ursel, bij Veurne, Ieper enzovoort. De Duitsers, die het gros van ons leger bij Brugge dachten te vinden, zijn daarin bedrogen.

Nu zijn Gent, Brugge, Oostende, Doornik, Kortrijk, Ieper, enz. enz. in handen der Duitsers. Het is hun niet gelukt zuidwaarts de terugtocht af te snijden en de bondgenoten aldus in te sluiten in een ijzeren klem tegen de kust aan. En dit reeds betekent een krijgskundig succes.

Berlijn, 17 oktober. Uit het grote hoofdkwartier:

Te Brugge en Oostende is veel oorlogsmateriaal buitgemaakt, o.m. een groot aantal geweren met schietvoorraad, benevens 200 bruikbare locomotieven.

Londen, 17 oktober. Perkin, de correspondent van de Daily News, seinde gisteren van het kanaal, dat Oostende donderdag ontwaakte in afwachting van de intocht der Duitsers. De vorige avond waren duizenden vluchtelingen bijeengekomen in de hoop de volgende morgen met een schip te kunnen vertrekken, doch geen schip kwam er opdagen. Enige honderden hadden reeds een toevlucht gezocht in langs de kade liggende vissersboten, om zich naar Frankrijk of Engeland te begeven. De achtergebleven menigte keek nog verlangend over de zee uit naar iets wat op een schip geleek.

De stad was verlaten. Geen menselijk wezen was op straat te zien. De winkels waren gesloten, de luiken dicht, en geen voedsel was er te verkrijgen.

Om 10 uur in de morgen stapte ik naar de kade, vertelt de correspondent verder. Ik had gehoord, dat de Duitsers slechts twee mijlen weg waren. Enige opwinding heerste er op de kade bij de handkarren, die gevuld waren met door de burgerwacht afgelegde geweren en schietvoorraad. Zodra er verteld werd, dat de Duitsers werkelijk naderden, werden deze zaken in zee geworpen.

Op dezelfde kade ontmoette ik zes andere correspondenten en we waren zo gelukkig het hospitaaljacht Grace Darling te vinden, dat zich voor het vertrek gereed maakte. Het jacht was op het nieuws van de nederlaag der Duitsers door de bemanning verlaten en op het laatste ogenblik moest een nieuwe bemanning gevonden worden. Dit was een moeilijk werk, daar zij die daar nu langs de

kade waren samengestroomd, vluchtelingen uit de dorpen waren. Nadat een bemanning bijeen was gezocht, bleek de machinist een orgeldraaier te wezen, die met grote tegenwoordigheid van geest deze enige gelegenheid om weg te komen had aangegrepen.

Ons troepje kwam aan boord van het jacht met een kleine barkas, die de laatste boot was, welke van de verlaten stad vertrok. Menige traan werd door de vluchtelingen gestort, toen het vaartuigje wegging.

Daar hoorde ik roepen: “Ze zijn er!”. Ik zag van het jacht af een uhlaan, vergezeld door twee militaire wielrijders, snel over de draaibrug komen, die op de weg naar Blankenberge over de haven lag, waar wij ons bevonden. Vijf minuten later, en weer gingen er zes uhlanen de brug over. Toen waren het er twaalf, voorafgegaan door officieren in auto’s en wielrijders. Ze werden door weer anderen gevolgd. De Duitsers begaven zich naar het stadhuis.

Intussen was onze machinist bezig de machines aan de gang te krijgen. Wij werden ongeduldig, toen de Duitsers in de nabijheid van de kade kwamen. Evenwel nestelden zij zich nu nog blijkbaar in de stad. Wij deden een poging, om het jacht met onze kleine barkas op sleeptouw te nemen en dat ging ook enige tijd goed, zodat we eindelijk in de open zee waren.

Vandaar kon men zien, hoe de Duitsers langzaam naar de promenade liepen. Een aantal uhlanen stonden voor de Kursaal.

De correspondent verhaalt dan verder, dat acht man van het jacht nog wilden gaan zien, of zij op het laatste ogenblik nog van dienst konden zijn. Ze begaven zich met de barkas in de richting van de steiger, doch werden vandaar uit door Duitse infanteristen beschoten, zodat men ijlings terugkeerde.

Het jacht moest ten slotte onder zeil gaan, omdat de zogenaamde machinist het maar opgaf.

Aan de Zeeuwse grens.

Aardenburg, 17 oktober. De tram Brugge-Aardenburg rijdt weer met Duits verlof.

De oorlogstoestand.

“Op onze linkervleugel strekt zich de actie der bondgenoten uit van de streek bij Ieper tot aan de zee”, met deze woorden is het, dat de Franse officiële mededeling van gisteren gewag maakt van het doordringen van de Duitsers tot de Belgische kust. Er staat echter niet bij vermeld op welke punten het front aan de kust stoot, hetgeen ons in de eerste plaats belang moet inboezemen. Uit de onderscheidene particuliere berichten mag men echter de gevolgtrekking maken, dat dit punt tussen Oostende en Veurne in ligt, dat het front zich dus van de kust af zuidwestwaarts langs de grens van Frankrijk en België uitstrekt.

Oostende.

De Times verneemt uit Folkestone, dat daar donderdagmiddag twee stoomschepen van de Belgische staatsspoor aankwamen, maar niet rechtstreeks uit Oostende. Het waren de Princesse Henriette en de Léopold II, twee schepen die verleden week het laatst van Antwerpen vertrokken waren. Ze stoomden vrijdagmiddag weg, nadat zijn elk bijna 2000 passagiers uit boten, vlotten enz. op de rivier hadden opgenomen. De Princesse Henriette verliet woensdagmiddag Oostende met soldaten en uitgewekenen. De soldaten werden in Frankrijk geland en de vluchtelingen donderdag te Folkestone aangebracht. De Léopold II

bracht woensdag een groot aantal vluchtelingen naar Folkestone en keerde terug, om er meer te halen, maar kreeg een waarschuwing om niet naar Oostende te gaan. Daarop is zij, na te Duinkerken gewacht te hebben, te Folkestone teruggekeerd. De kapitein verklaarde, dat er te Oostende geen levende ziel meer was en dat zeer velen in roeiboten een heenkomen naar Frankrijk hadden gezocht.

18 oktober 1914

De Duitsers in Frankrijk.

Parijs, 17 oktober. Het officiële communiqué van hedenmiddag 3 uur luidt:

In België zijn de Duitse troepen, die West-Vlaanderen bezetten niet voorbij de lijn Oostende-Torhout-Roeselare-Menen gekomen.

Hun hoofdmacht staat tegenover onze linkervleugel. In de streek om Ieper is geen wijziging gekomen in de staat van zaken.

Zwerftochten op het oorlogsterrein.

Bij Sijsele staan verscheidene batterijen, maar met paarden bespannen, klaar om te vertrekken. Hier in het dorpje Sijsele, op 6 km voor Brugge, heeft zojuist de ontknoping van het drama plaats, dat sedert twee en een halve maand in België speelt. Generaal De Kloot van de Belgische burgerwacht, heeft de gardes civiques om zich verzameld (het zijn er 5000) en deelde hen mee, dat, nu het Belgische leger zich in Frankrijk gaat terugtrekken, de rol van de burgerwacht is afgespeeld, daar deze niet buiten het land gebruikt mag worden, en dat hij dus bij deze het hele korps ontbindt, en de mannen aanraadt een goed heenkomen te zoeken, daar de Duitsers

reeds dichtbij zijn. De meeste leden van de burgerwacht begaven zich naar Gent, bevrijdden zich van hun uniform en geweer, verschaften zich een pakje, en verspreidden zich in alle hemelrichtingen. Wij bereiken Brugge, omringd door vluchtende brokstukken van het Belgische leger. Af en toe trekt een goed georganiseerd troepje ons voorbij, en vooral valt ons de kranige houding van de Belgische wielrijdersafdelingen op. Zelfs, het zij tot hun eer hier geconstateerd, ontmoeten we troepenafdelingen, die nog op weg zijn naar het front, en die de Duitsers de weg zoveel mogelijk willen versperren. In Brugge is men bij onze aankomst in het schemerdonker juist bezig de weinige lantaarns op te steken, die, bij de vrees voor bommen uit vliegtuigen en zeppelins, hier nog mogen branden.

Ofschoon we nog naar Oostende willen vanavond, aarzelen we enigszins om in het donker langs een weg te rijden, waar misschien gevochten zou kunnen worden, en we begeven ons dus eerst naar de generale staf om te horen of het veilig is. “Aucun danger” heet het daar, en we begeven ons dus op weg in de regen, die het trieste uitzicht van de stad nog triester maakt. Bij de poorten zijn versperringen aangebracht en drie heren, die naar Blankenberge willen, trachten ons aan het verstand te brengen, dat de weg naar Oostende via Blankenberge, eigenlijk de kortste is, maar we slaan linksaf en missen daardoor juist de goede weg, die via Meetkerke voert en slaan de slechte weg langs het kanaal in, dat Brugge met Oostende verbindt. Na enige kilometers bemerken we onze fout. De weg wordt voortdurend slechter, de regen heviger en de kans om van de smalle dijk in het kanaal te slippen groter. Daarbij wordt het pikkedonker, en onze pogingen om de lampen aan te steken falen jammerlijk. Een zwakke lichtschijn slechts uit één der lantaarns stelt ons in staat langzaam de dijk langs te glibberen, waarop nu tevens half uit de weg geruimde versperringen het

verkeer in het donker direct levensgevaarlijk maken. Ineens horen we boven het gegons van de motor uit vreselijke kreten, en als we voorzichtig stoppen om de oorzaak van het geschreeuw vast te stellen, vernemen we het commando “Arrêtez !” uit veel schorre kelen.

We trachten hen van onze vreedzame bedoelingen te overtuigen, maar ze verlangen dat een onzer geheel alleen voorwaarts zou komen, en ik begeef mij dus in de steeds vallende regen en de duisternis buiten het bereik van het schijnsel onzer zwakke lamp. Daar, ik schrik ervan, bemerk ik een hele rij soldaten dwars over de hier enigszins brede weg, die allen met de geweren op ons gericht staan. Een officier treedt naar voren in de grootste opwinding en vraagt naar mijn papieren, die echter in de wagen liggen, wat de zaak niet eenvoudiger maakt, daar ik liever de geweren voor mij heb, dan in de rug.

In zulke momenten zegt of doet men vaak dingen, die later werkelijk belachelijk blijken te zijn, en ik maakte geen uitzondering, door tegen de met zijn revolver gewapende officier, die gedekt was door 40 geweerlopen, te zeggen: “N’ayez pas peur, nous ne sommes que deux et sans armes”. Natuurlijk protesteerde de officier, dat hij in het geheel niet bang was, maar hij maakte toch de toestand enigszins aangenamer voor mij door “geweren af” te commanderen, en mee te gaan om mijn papieren te onderzoeken en tevens te kijken of er geen mitrailleuses in onze wagen verborgen waren.

Na het bevel van de officier komen er van langs de weg- en kanaalkant nog tal van soldaten tegen de dijk opkruipen, die daar in hinderlaag gelegen hebben, daar onze auto opgevat is als een nachtelijke aanval der Duitsers. Alles blijkt in orde te zijn, en de nu

zeer beminnelijke officier geeft ons zijn leedwezen te kennen over de ons aangejaagde schrik, waarop het ons gelukt onze lantaarns tot branden te bewegen, en we de dijk verder afsukkelen. Gelukkig bereiken we de brug bij Stalhille, waar zich hetzelfde, ofschoon op kleinere schaal, herhaalt, daar we nu voortdurend toeteren, en de Belgen van een nachtelijke vijand, die zijn komst met getoeter aankondigt, menen niet veel te vrezen te hebben. Hier begint een straatweg, die ons spoedig op de grote weg naar Oostende voert, waarvan we bij Vijfwege nog 10 km verwijderd zijn. Wachten zijn hier niet meer en we rijden ongehinderd de stad binnen, maar, daar ook hier zo goed als geen lichten branden, en het 14 jaar geleden is, dat ik Oostende voor het laatst zag, accepteer ik de diensten van een jongmens, dat zich aanbiedt, om ons garage en hotel te bezorgen.

Honderden koffers, proviand- en ammunitiewagens staan bij de havens op inlading te wachten, en een grote mensenmenigte treft toebereidselen om hier de nacht in de open lucht bij zulk een motregentje door te brengen. Bij de trams, die nog rijden en in de pikzwarte regenlucht een onwaarschijnlijke lichtkrans verspreiden, dringt de menigte op om zich een plaatsje naar Nieuwpoort te verzekeren. Wij bergen onze auto in een garage, waarvan de eigenaar reeds gevlucht is. De knecht wil zich er niet aansprakelijk voor stellen, dat onze auto er morgen nog zal staan, want hoe licht zou de Duits kunnen komen, en die pakt alle auto's. Een plezierig vooruitzicht. Reeds is het grootste deel van wat er nog van het Belgische leger overgebleven is, naar het noorden van Frankrijk afgetrokken. De gewonden en de voetgangers zijn bijna allen met schepen vervoerd. Koning Albert, die hier in het hotel Majestic intrek genomen had, is met al zijn ministers juist vanochtend naar Havre vertrokken.

Naar het heet, houden nog 20.000 Belgen, met 30.000 Engelsen en 20.000 Fransen stand op de lijn Ursel-Kortrijk-Rijsel.

De oorlogstoestand. De eerste mededeling, die in ons ochtendblad van heden staat, vertelt ons eerst, dat de hoofdmacht van de Duitse troepen, die Vlaanderen hebben bezet tegenover de linkervleugel der bondgenoten staat. Dit nu spreekt vanzelf. Het zou vreemd zijn, indien het anders was. Vervolgens echter horen wij, dat de Duitsers niet voorbij de linie Oostende, Torhout, Roeselare, Menen zijn gekomen. Dit kan een belangrijk nieuws zijn en in tegenspraak met hetgeen onze oorlogscorrespondenten ons reeds twee dagen geleden hebben menen te kunnen melden. Volgens dezen toch stonden de Duitsers ongeveer langs een lijn uit Ieper loodrecht op de zeekust getrokken. Maar zie, de Franse mededeling van gisteravond lost deze tegenstrijdigheid ten volle op. Deze besluit namelijk met de zin: “aan het kanaal van Ieper naar zee, hebben onze mariniers een aanval der Duitsers afgeslagen.” Dat kanaal van Ieper (over Veurne) naar zee ligt inderdaad langs de boven aangeduide lijn. Op deze wijze neemt dus de Franse regering haar mededeling, dat de Duitsers niet verder waren gekomen dan de linie Oostende, Roeselare, Menen terug en bevestigt zij, wat wij reeds hadden gemeld, dat het Duitse front op een punt tussen Veurne en Duinkerken aan de zee stoot en vandaar over Ieper naar het zuidoosten loopt, bij Rijsel een flauwe bocht naar het zuiden beschrijvend. Bij die bocht hebben de Fransen de laatste dagen het offensief hernomen. Ze hebben daar ongeveer 10 km terrein gewonnen, althans de plaatsen in de berichten van heden als door hen bezet opgegeven, liggen 10 km van die plaatsen af, welke zij volgens de berichten van gisteren bezet hielden. Zij bevinden zich thans op ruim 10 km ten westen van Rijsel.

De Lokal Anzeiger schrijft: “Met de bezetting van Oostende zijn onze troepen eindelijk tot aan de Belgische kust gekomen. Dit betekent het begin van een nieuw tijdvak van onze oorlogvoering, waarover voorlopig wel niets verder gezegd behoeft te worden”.

Zwerftochten op het oorlogsterrein.

Een correspondent schrijft ons:

Heel Oostende is een vluchtelingenkamp, en in ons hotel zijn er tientallen gratis ondergebracht, die morgenvroeg verder hopen te gaan. Ook de burgemeester van Evere, een dorp op de weg van Mechelen naar Leuven, is hier, na allerlei wederwaardigheden, aangekomen. Hij lijkt een zeer bezadigd mens te zijn en vertelt ons zonder omhaal zijn geschiedenis, daar wij vragen hoe het komt, dat hij, die toch een ontwikkeld man is, ook al aan die algemene paniek meedoet, en zonder reden voor de Duitsers vlucht.

In Evere, dat 5 km van Mechelen verwijderd is, heeft hij rustig de aankomst der Duitsers afgewacht. Zijn gezin, bestaande uit vrouw, twee volwassen dochters, waarvan een getrouwd met een Belgisch officier, die aan het front is, een jonge zoon en het dienstmeisje, verzamelde hij in de voorkamer.

De Duitsers trokken zeer ordelijk binnen, een officier kwam beleefd met de burgemeester spreken en het gevaar scheen geweken, zodat hij wat in de tuin ging werken. Daar weerklonk plotseling een schot, gevolgd door geregeld geweervuur. Duitse officieren reden tot voor het huis van de burgemeester en één ervan riep “Burgermeister, komm hier”. Toen hij daaraan enigszins langzaam gevolg gaf, daar zijn vrouw meende, dat hij zou doodgeschoten worden en hem bad niet te gaan, riep de officier nog eens dreigend, dat hij daar vlak voor hem moest komen staan. De officieren

trokken toen hun revolvers, die ze hem vlak voor het gezicht hielden, terwijl ze de betekenis van het geweervuur wilde weten. Dat kon de burgemeester niet verklaren, maar hij meende, dat het aftrekkende militairen waren. De officieren namen daar genoegen mee, staken hun revolvers op en vertrokken weer, maar met de bedreiging, dat ze alles plat zouden branden, als er nu weer geschoten werd.

En dat gebeurde werkelijk enige uren later. Soldaten renden toen de straten van het dorp door en schoten in alle ramen, ook in die van het huis van de burgemeesters, en het mag een wonder heten, dat niemand gekwetst werd.

Toen besloot de familie, die tot dusver niet door de paniek was aangetast, toch maar te vluchten. Snel werd het nodigste bij elkaar gepakt op een kruiwagen, het enige middel van vervoer, dat nog ten dienste stond, en de burgemeester, die tot de zeer welgestelden behoort, toog, de kruiwagen voor zich uit schuivend, met zijn wenende familie, als zoveel arme vluchtelingen op het pad, zonder goed te weten waarheen. Gelukkig vonden ze een rustig plaatsje aan de kust bij Blankenberge, en daar zouden ze ook wel gebleven zijn, als niet het grootste deel der bevolking in het plaatsje eveneens een paar dagen geleden gevlucht was, en alle winkels voor levensmiddelen niet gesloten geworden waren. Nu moet hij ook hier weg, maar aan het Maritieme Station liggen duizenden, die elk der weinige boten bestormen, en ook in de trams naar Nieuwpoort heeft hij geen plaats kunnen krijgen. Voor een rijtuig daarheen bood hij reeds 200 frank, maar niemand is voor die prijs te vinden.

Ik bied aan de dames in mijn auto morgenvroeg naar Holland te brengen, daar ik voor allen geen plaats heb, maar de familie wil blijkbaar bij elkaar blijven, en de vader zegt geresumeerd: “Als we

dan moeten sterven, dan sterven we allen samen.” Dat is de geest, die hen bezielt en men kan hen dan ook niet uit het hoofd praten, als de Duitsers komen, moeten ze sterven.

Maar deze dag, voor ons zo rijk aan gebeurtenissen, is hiermee nog niet afgesloten. Terwijl we bij ons avondmaal zitten, worden we ervan verwittigd, dat de politie in het café zit en wil weten wie en wat we zijn.

Een streng uitziend commissaris van politie treedt binnen.

We tonen onze papieren, die volkomen in orde worden bevonden. De commissaris lacht fijntjes. “Ziet u, u hebt een mark gegeven aan de jongen, die u de weg heeft gewezen. Dat was verdacht, en de jongen heeft zijn plicht gedaan door onmiddellijk de politie te waarschuwen, die even kwam onderzoeken, of er nu reeds Duitsers in Oostende zijn.”

Het is waar. Te Brussel heeft men Duits en Belgisch geld door elkaar op zak, en betaalt met dat, wat het eerst in de handen komt. Ik had geen frank meer en gaf de jongen een mark, die nu tot judaspenning geworden is. Maar als Hollander is dit gelukkig niet gevaarlijk. De commissaris rookt een sigaar en vertrekt bevredigd, terwijl wij nog even een glas drinken met enige Belgische officieren, die hier de aftocht der Belgen dekken. Ze bieden ons aan vannacht met de stoomboot, die het laatste restje Belgische soldaten naar Havre brengt, te vertrekken, en we zouden dolgraag hun aanbod aangenomen hebben, als de auto er niet geweest was, die we toch onmogelijk hier veilig konden achterlaten. Met een bezwaard gemoed leggen we ons te rusten, want we weten, dat de dolle vlucht de hele nacht zal doorgaan, en als toevallig iemand kans ziet

met onze auto weg te komen, zal hij er zich volstrekt niet aan storen, dat het ding hem niet toebehoort.

Maar als we woensdag heel in de vroegte in de garage komen, staat de wagen er gelukkig nog, alleen moeten we benzine zien te krijgen, wat niet gemakkelijk blijkt te zijn. Een Belgisch sergeant, die met een automobiel wil wegrijden, biedt ons benzine aan. Met hem ga ik naar een andere garage, waar van alles te krijgen is. De sergeant tekent ervoor, benzine, olie, carbid, alles wat we nodig hebben. Maar dat is niet alles. De bewaarder informeert heel vriendelijk of we geen auto nodig hebben, of misschien een motorfiets, geheel in orde. Slechts de benzine is schaars, maar de rest wordt toch gepakt door de Duits, dus dan heeft hij liever, dat een van ons ze meeneemt.

Nu blijkt echter tevens, waarom de sergeant me zo vriendelijk helpt. Hij wil namelijk met onze auto naar Holland, en nu ik allerlei van hem heb aangenomen kan ik de man moeilijk in de steek laten. Hij vertelt, dat bij hem in huis de Belgische generale staf woonde, en gisterenavond de laatste officieren afspraken om 6 uur vanmorgen te vertrekken en hun dienovereenkomstig bevelen gaven. Vanmorgen echter was, maar hij verzekert, het kooitje leeg. De officieren waren, zo vertelt hij, in het holst van de nacht weggegaan, zonder iets te zeggen en lieten hem achter, terwijl de boot ook reeds vertrokken was. Aan zijn auto is iets stuk en hij smeekt ons hem mee te nemen naar Holland. Nu is het mogelijk, dat we op onze weg, via Brugge naar Sluis, de Duitsers reeds tegenkomen, en dan kunnen we natuurlijk geen Belgisch soldaat in de auto vervoeren. Hij zal zich dus spoedig in civiel steken en komt inderdaad, binnen enige minuten, als gewoon burger terug, waarop we vertrekken.

Overal lopen nog soldaten rond, zonder enige orde en meestal zonder geweer. Veel auto's met militairen snorren ons voorbij, alles in de richting van Nieuwpoort. De pleinen en straten staan vol met vluchtelingen en de meesten weten zelf niet waarheen ze willen. Bij de tramstations is het gedrang het grootst, maar daar rollend materieel ontbreekt, gaat het vervoer uiterst langzaam. En te midden van al dat gewoel vent een krantenverkoper met de Nord Maritime, die begint met "Encore une journée rassurante et réconfortante. L'ennemi a été refoulé partout dans ses attaques de jour et nuit."

Het staat daar wel zwart op wit, maar het is zeker niet te lezen op de verschrikte gezichten der ongelukkigen, die reeds dagen, velen in de regen, wachten om de Duitsers te ontlopen. Toch worden de kranten nog gretig gekocht. Vissersboten, tot zinkens toe gevuld met vluchtelingen, verlaten de haven en zelfs een baggermolen vertrekt welbeladen.

Bij het maritiem station is de verwarring zo mogelijk nog groter. Beide kaden zijn stampvol, en we zien er maar van af verder door te rijden, maar nauwelijks staan we stil, of een der vele Belgische officieren, die hier ook met hun soldaten rondlopen tussen de vluchtelingen, komt ons vragen waarheen we gaan, en als we zeggen "naar Brugge", verzoekt hij ons zijn familie daarheen terug te brengen. Deze hebben hier twee dagen op een boot gewacht, maar daar ze bij de algemene stormloop niet mee durfden te doen, kunnen ze niet weg en besluiten nu maar naar Brugge terug te keren. Dat is tenminste verstandig, en nadat we ze ingeladen hebben, vertrekken we dadelijk langs het station naar Brugge.

Nu blijkt het echter, dat verscheidene bruggen reeds opengedraaid zijn, en we kunnen dus de grote weg niet volgen. Zo komen we langs

een landweg bij het kanaal, waar een militaire post onze papieren onderzoekt. Ook de Belgen moeten hun paspoort tonen, en daarbij bemerken we, dat de sergeant op zijn militaire papieren doorgelaten wordt, terwijl het toch duidelijk is, dat hij, in zijn burgerpakje, naar Holland wil vluchten. Dit is dus een bewijs, dat het officieel goedgekeurd wordt door de Belgische autoriteiten.

Maar we hebben nog een appeltje met onze sergeant te schillen. Als straks de Duitse soldaten onze auto tegenhouden, zal het me benieuwen, wat ze zullen zeggen, als ze een Belgische soldaat erin vinden. Hij moet dus zijn papieren vernietigen, en, om zo te zeggen, in het burgerleven terugkeren, of we kunnen hem niet meenemen. Voor die keuze geplaatst, verscheurt hij zijn militaire papieren en is nu een vluchtend mecanicien.

Aan de overzijde van het kanaal komen ontelbare auto's aansnorren, alle met militairen gevuld, maar daar ook deze brug opengedraaid is en niet door de militairen gesloten kan worden, moeten ze alweer een grote omweg maken om Oostende te bereiken. Langs de grote straatweg, ten zuiden van het kanaal, die we nu volgen, komen onophoudelijk troepjes soldaten, en het blijkt uit hun mededeling, dat Brugge nu definitief door het Belgische leger verlaten is. Ook de artillerie, die we gisteren nog bij Sijsele aantroffen, is op de terugweg, te midden van drommen onvermijdelijke vluchtelingen, die ook hier weer, zonder zin in twee richtingen marcheren. Als we echter Brugge nu binnenrijden, zien we wel, dat het door de Duitsers nog niet bezet is, en we rijden er dwars door naar de weg, die ons naar Holland moet voeren, waar we onze telegrammen hopen af te geven.

De stroom van vluchtelingen wordt hier weer onrustbarend en door de vele karren van allerlei soort, die de weg versperren, komen we

uiterst langzaam voorwaarts. Hoe meer we de Nederlandse grens naderen, des te dichter worden deze drommen, waaronder zich ook vele soldaten met of zonder uniform bevinden, die zich in Holland willen laten interneren.

In Sluis, waar we nu binnenrijden, is het al even erg als in Putte. Alles is vol met vluchtelingen, en daardoor komt het ook, dat we in het postkantoor zulk een opstopping van telegrammen vinden, dat de postmeester ons mededeelt, dat hij niets meer kan aannemen, maar dat een expresbrief vanavond nog Rotterdam zal bereiken, wat echter niet gebeurd is.

We schrijven dus een uurtje in de wagen, en keren dan spoedig naar België terug om, zo mogelijk, het program verder af te werken en de bezetting van Brugge door de Duitsers, die blijkbaar ophanden is, bij te wonen en dan verder te onderzoeken hoe het met de vorderingen der Duitsers meer zuidelijk en ook bij Rijsel gesteld is.

Parijs, 17 oktober. Officieel bericht van 11 uur ‘s avonds: aan het kanaal van Ieper naar zee hebben onze mariniers een aanval der Duitsers afgeslagen.

De Duitsers in België.

Vlissingen, 18 oktober. Gisteravond om 8 uur is van de pier te Zeebrugge door de Duitsers op het Belgische lichtschip Wielingen geschoten. De bemanning verliet het vaartuig in een boot en is opgepikt door het Hollands marinevaartuig Atlas. Zij is hier zojuist geland…

19 oktober 1914

Zwerftochten op het oorlogsterrein.

Een onzer oorlogscorrespondenten schrijft ons op 14 dezer:

Van Sluis naar Brugge is het overal dezelfde misère, die we reeds kennen van Essen en Putte. Maar hoe meer we Brugge naderen, hoe zenuwachtiger schijnen de mensen te worden, en op hun van schrik verbleekte gezichten leest men de verbazing, hoe onze auto de enige op die weg is die zich in de richting van Brugge durft bewegen.

We zien tal van Belgische soldaten tussen de vluchtelingen, zeer enkele nog in uniform, maar de meesten hebben zich daarvan willen ontdoen; waartoe echter blijkbaar niet de nodige middelen voorhanden waren. Zo zien we er, die slechts de knoppen en onderscheidingstekens verwijderd hebben, anderen met militaire jas en burgerbroek of omgekeerd, sommigen blootshoofds, andere met Belze pet bij de uniform, kortom, een ontmoedigde troep, die alle orde en tucht heeft verloren. Dan plotseling een wielrijder in burgerkleding met een geweer op de rug, die ons zowaar aanhoudt. We herkennen hem en hij ons.

Drie weken geleden is hij met ons door de Duitse vechtlinie gekomen, die toen bij Ninove was, en nauwelijks in Gent, heeft hij ons, als van spionage verdacht, aangegeven bij de autoriteiten, die begonnen met ons te arresteren, en eindigden met zich te verontschuldigen. We zijn toen later heel goede vrienden met hem geworden en het bleek, dat hij zelf Belgisch spion in de Duitse streken geweest was, en boodschappen overbracht van Brussel naar Antwerpen. Nu is hij, als alle anderen, op weg naar Holland, maar hoopt nog eerst zijn geweer voor nader gebruik ergens te begraven.

Juist die Belgische wielrijders, zeker een der kranigste gedeelten van het Belgische leger, stellen door hun dolle moed hun medeburgers dikwijls aan gevaren bloot. Zij weten overal doorheen te komen en kunnen zich snel verplaatsen. Aan hen zijn dan ook al die aanvallen op verbindingslijnen der Duitsers, het opblazen van bruggen en tunnels, het plotselinge schieten vanuit schuilhoeken en van achter spoorwegdammen, die sinds lang door de Duitsers bezet waren, en tientallen kilometers achter hun front lagen, te wijten geweest.

Bij Brugge worden we overal gestopt door de vluchtelingen, die ons met angstige gebaren beduiden, dat het gevaarlijk is naar Brugge te gaan, en verwonderd verder gaan, als we met het volste vertrouwen zeggen: “Ja, maar wij zijn Hollanders.” Een vrouwtje vertelt ons dat ze schieten. “Met kogels”, voegt ze er nog bij, als ze ziet dat dit geen indruk op ons maakt.

Zo rijden we het kanaal over en de stad binnen. Wel is iedereen hen verwachtend, maar de Duitsers zijn er nog niet en we zullen dus de bezetting van Brugge beleven.

Onze automobiel is echter niet de enige. Voor “Het Gouden mandje”, waar we ons noenmaal bestellen, in afwachting van de dingen, die komen zullen, staat er een andere, met het opschrift “American consulate”, en binnen vinden we een heer en dame, die blijkbaar tot het type mensen behoren, die de Duitsers zeer karakteristiek “Schlachten-Bummler” noemen.

Verscheidene malen lokt een loos alarm ons allen naar de vensters.

Een jongmens, bleek van schrik, stormt de restauratie binnen, en vraagt eerst de Amerikaan, dan ons, of er niet een plaatsje in onze auto’s voor hem vrij is. “Ik ben officier van de gardes civiques, mijn

vader is de directeur van de bank in Gent. Ik kon niet meer wegkomen en nu gaan de Duitsers mij fusilleren.” Hij huilt van angst en spreekt over zijn moeder.

Waarheen hij dan eigenlijk wil ? Naar Holland natuurlijk. Ja, maar wij gaan naar het zuiden. De teleurstelling tekent zich op zijn gezicht, men moet met dit armzalig officiertje medelijden hebben, en ik zeg hem, dat er volstrekt geen gevaar voor hem bestaat, dat de Duitsers toch niet aan zijn neus kunnen zien, dat hij van de burgerwacht is, want hij is natuurlijk zo wijs geweest zijn uniform uit te trekken. Buitendien zouden ze hem nog niet eens iets doen, als ze wisten, dat hij ertoe behoord had, als hij zich nu slechts kalm gedraagt.

Enigszins gekalmeerd vertrekt hij, en nu blijkt, dat de twee Belgische majoors, die in burgerkleren aan het tafeltje naast het onze zitten te dineren, ons volkomen gelijk geven. Zijzelf blijven kalmpjes hier, daar het toch met het Belgische leger gedaan is. Zij geven mij dan bijzonderheden over deze terugtocht, die ons duidelijk maken, dat er van een Belgisch leger eigenlijk niet meer kan gesproken worden. Wat nu nog niet in Holland geïnterneerd is, kan ten hoogste 50.000 man bedragen. Maar daarvan heeft ten minste de helft het uniform uitgetrokken en de rest is zo hopeloos gedesorganiseerd, dat ze onmogelijk voorlopig in het veld gebruikt kunnen worden en op het ogenblik voor de geallieerden eerder een last dan een hulp zullen zijn.

Nu, tegen 1 uur, komt er plotseling weer enige opwinding onder het volk op de Markt. Daar zijn ze, de Duitsers. Twee soldaten met een Feldwebel verschijnen voor het stadhuis, en gedragen zich terstond alsof ze zich volkomen thuis gevoelen. De Belgische officieren, die hen hier in burgerkleren staan te beloeren, moeten zelf hun

bewondering uitspreken over de durf van die kerels, die hier kalmpjes een stad van 60.000 inwoners, waarvan de straten volstaan met werkloze mannen, met zijn drieën komen bezetten.

Natuurlijk volgen er weldra meer, en daar er volstrekt geen tegenweer geboden wordt, en er niets bijzonders voorvalt, zetten wij de reis naar het zuiden voort, in de volle overtuiging dat de Duitsers de stad van de richting van Gent en Kwatrecht uit bezet hebben en de weg naar Kortrijk geheel vrij zal zijn.

We vragen naar de Kortrijkse Steenweg en begeven ons in de aangeduide richting, maar voelen ons spoedig in de warreling van straten van het eeuwenoude Brugge niet meer zeker van onze weg. Dus opnieuw gevraagd.

Dat is nu gemakkelijker gezegd dan gedaan. Nauwelijks staat men met de auto stil of er vormt zich om ons een onwelkome volksoploop, die ons allerlei vragen stelt en de onze negeert, of geheel verkeerde aanduidingen geeft.

Het uitrijden van zulk een stad in de hoogste spanning is dan ook uiterst onaangenaam, maar het gelukt ons eindelijk toch de Sint Katelijnepoort te bereiken, waar verschansingen opgeworpen, maar niet verdedigd waren. De zandzakken en aardhopen zijn zeer onvoldoende uit de weg geruimd. Voort gaat het de Kortrijkse Steenweg op, die een prachtige, brede weg met bomen blijkt te zijn, met wandellanen aan weerszijden.

Het heeft ons reeds getroffen, dat het in deze laan als uitgestorven lijkt met uitzondering van een groep voor ons in de verte, en nu we even stilstaan wegens een panne aan de motor, komt een bedeesd heertje ons vertellen, dat daar de Belgische mitrailleurs zijn opgesteld. Nog spreekt hij, als het schieten weer begint en wij ons

in een allesbehalve aangename situatie bevinden, die nog erger wordt als we bemerken, dat de Duitsers antwoorden en de Belgen blijkbaar terugtrekken. Het geknetter van het geweervuur en het ratelen van de mitrailleurs zijn nu niet bepaald aangename muziek bij het repareren van een auto, voornamelijk als men af en toe een kogel voorbij hoort fluiten of in de bomen hoort slaan. Gelukkig voor ons bepaalt zich ook hier de tegenstand der Belgen tot een minimum en weldra suist ons de hele troep soldaten voorbij.

Het zijn twee mitrailleurs, door honden getrokken, omzwermd door Belgische militairen te paard en op de fiets, blijkbaar een samenraapsel van verschillende troepenafdelingen en gevolgd door een auto met mitrailleur, overvol met soldaten en officieren, die gedeeltelijk op de treeplanken staan.

Haastig gaat het naar Brugge terug, waar ze wellicht nog de steenweg naar Oostende kunnen bereiken. Van vervolging is niets te bespeuren, en we zoeken een smid op, die onze auto wel zal repareren. Enige minuten daarna volgen de eerste Duitsers, 80 man op de fiets. Ze berichten ons, op onze vraag naar opendraaide bruggen, dat ze al weer allemaal toegedraaid waren door hen, en we rustig onze weg kon vervolgen.

Volgt een auto met Duitse officieren. Hadden de eersten onze papieren zelfs niet aangekeken, deze willen het naadje van de kous weten. Wij geven Brussel als het doel onzer reis aan, en daar de weg naar Brussel nu niet bepaald over Kortrijk loopt, verklaren we, dat we gehoord hadden, dat er op de weg naar Gent gevochten werd, en dat we daar bang voor waren. De officieren lachen en zeggen met breed handgebaar: “Nu, hier is alles toch rustig”.

Al de reparatie klaar is, willen we juist wegrijden, maar opeens wordt er niet ver achter ons geschoten en dadelijk komt een onderofficier op ons afstormen. “Hebt u geschoten?” Neen. “Waar is er dan geschoten?” Wij weten het niet. De man kijkt ons erg wantrouwig aan. Het is een der onaangenaamste ontmoetingen, die ik nog gehad heb. Papieren worden weer onderzocht, in de auto gekeken, maar dan laat hij ons toch verder met rust.

Als we de laan uitrijden, bevinden we ons ineens te midden van een generale staf der Duitsers, die we hier helemaal niet vermoed hadden, en die met auto’s en paarden de hele weg versperren. Weer ophouden dus. Maar om eerlijk te zijn, moet ik toch zeggen, dat hoe onaangenaam deze oponthouden ook zijn, we uiterst beleefd behandeld worden, de officieren kijken meestal onze papieren nauwelijks in, geven ons dadelijk verlof om door te rijden en salueren.

Nu komen we aan de brug, waar een hele troep Belgische baliekluivers staan. Zij beduiden ons te stoppen, en nu vernemen we, dat dit de brug is, die de Duitse onderofficier zegde toegedraaid te hebben, maar hij heeft vergeten erbij te vermelden, dat hij haar niet goed toe kon krijgen en de brug daardoor nu aan de ene kant te hoog en aan onze kant veel te laag is en, allergevaarlijkst zwiept, zodat de mensen beweren, dat de auto er niet over kan.

Ik ben ervan overtuigd, dat een dier kerels, die hier met de handen in de zak erbij gestaan hebben, toen de Duitsers zwoegden om de brug te sluiten de brugwachter zelf wel zal zijn, die met stille trots constateerde dat hij toch knapper was dan de “Alboches”.

Maar wij zullen het er maar op wagen en met een bons komen we op het hangende, zwiepende gedeelte neer, en ploffen aan de

andere kant van het hoge zwevende gedeelte weer veilig op de oever.

Verder gaat het over Oostkamp en Waardamme, Hille en Ingelmunster.

De Duitse troepen trekken in eindeloze colonnes aan en met steeds stijgende verbazing constateren we, dat hier een compleet legerkorps, met cavalerie en artillerie, bezig is naar Brugge op te trekken.

We hoeden ons er natuurlijk wel voor onze wetenschap, dat daar geen enkele Belgische soldaat meer te vinden is, en dat de Engelsen zich bij Oostende ingescheept hebben naar Frankrijk, hier te luchten.

Maar wat zullen die Duitsers verbaasd zijn, als ze dat naderhand horen.

De Duitsers in België.

Een onzer oorlogscorrespondenten in België meldt ons:

Het Duitse leger dat Antwerpen belegerde, beweegt zich langs verschillende wegen in de richting van Duinkerken, dat door Franse troepen is bezet en versterkt. In en ten zuiden van Duinkerken bevindt zich het Belgische leger, waarvan de overblijfselen daar donderdag aankwamen. Hun aftocht geleek op een vlucht zonder enige organisatie of verband. Nog voor de bezetting van Antwerpen door de Duitsers is het aan een belangrijk gedeelte van het Belgisch leger mogen gelukken naar Oostende te ontkomen, waar het werd ingescheept met bestemming Boulogne om daar opnieuw te

worden georganiseerd en aan de verdere krijgsverrichtingen aan de Franse linkervleugel te kunnen deelnemen.

Diksmuide, waar zich ter dekking van de aftocht der Belgen Franse marinetroepen bevonden, is vermoedelijk gisteren door dezen ontruimd. De Duitse rechtervleugel strekt zich thans uit tot aan de westelijke grens van België, waar zich geen geallieerde troepen meer bevinden. Ten zuiden van Duinkerken en Boulogne bevinden zich sterke Franse troepenafdelingen. Er zijn hier belangrijke gevechten te voorzien, die van Duitse zijde ten doel hebben de vleugel der geallieerden om te trekken. Volgens mededeling van zeer bevoegde zijde hebben Engelse troepen de benzinevoorraad te Antwerpen, waaraan de Duitsers grote behoefte hadden, onbruikbaar gemaakt.

Het hardnekkig gerucht gaat, dat de geallieerden ten zuiden van Bergen belangrijke voordelen hebben behaald en de Duitse linie zouden hebben verbroken. Het is niet mogelijk dit gerucht nader te controleren. De bron schijnt mij echter geloofwaardig.

De Duitsers in België en Frankrijk.

Parijs, 18 oktober. Officieel bericht van 3 uur hedenmiddag:

In België heeft het Belgische leger verscheidene aanvallen, die de Duitsers op de overgangsplaatsen over de IJzer (rivier ten zuiden van Veurne, die in Frankrijk ontspringt) deden, afgeslagen.

Londen, 19 oktober. De correspondent van de Daily Chronicle in Frankrijk seint op zondag:

Kortrijk is door de Duitsers ontruimd. Ze zijn in grote opeengepakte massa teruggeworpen in de buurt van de weg, die zij op straffe van

om te komen moeten verdedigen, de weg van Doornik naar Valenciennes en vandaar naar Kamerijk en St Quentin, waarlangs hun kanonnen zijn getrokken en hun transporten van levensmiddelen en oorlogsvoorraad sedert het ogenblik, dat Frankrijk de eerste slag is toegebracht.

De Duitsers in België.

Londen, 19 oktober. De Daily Mail verneemt op zondag uit Duinkerken, dat bij Nieuwpoort ten zuiden van Oostende een hevig gevecht geleverd werd.

De oorlogstoestand.

Het Parijse bericht van gistermiddag vertelt ons dat het Belgische leger de Duitsers met succes de overgang over de IJzer betwist, een gedeeltelijk gekanaliseerd riviertje in de nabijheid van de Franse grens, vlakbij de kust.

De rechtstreekse gevolgen van de val van Antwerpen hebben zich beperkt tot het bezetten van geheel West-België door de Duitsers. Veel verder dan Veurne hebben zij nog niet kunnen doordringen.

Militaire beschouwingen.

Van militaire zijde schrijft men ons:

In het avondblad van zaterdag las ik hoe de militaire medewerker van de Times verklaarde, dat terwijl het Duitse leger zijn intocht in Antwerpen hield, het Belgische veldleger, dat onderschept had moeten worden, wegglipte. Verder vermeldt hij dat de gevechten bij Gent samenhingen met die aftocht welke buiten verwachting slaagde.

Misschien is de schrijver thans beter ingelicht, al wil hij, zoals alleszins verklaarbaar is, het slechte nieuws liever voor zich houden. Een aftocht echter, waarbij, behalve de verliezen door het vijandelijk vuur, en een paar duizend krijgsgevangenen, nog meer dan 10.000 man buiten gevecht worden gesteld door hen op onzijdig gebied af te dwingen, kan men bezwaarlijk geslaagd achten.

Zoals ik reeds in het ochtendblad van 15 oktober mededeelde, zijn niet alle Belgische strijdkrachten naar Oostende uitgeweken en daar scheep gegaan. Een deel is in de richting van Duinkerken teruggetrokken. Dit was niet anders te verwachten, daar we er immers op konden rekenen dat de Duitsers krachtig zouden achtervolgen en als allen zich inscheepten, de laatste troepen opgeofferd zouden moeten worden daar de andere bij de inscheping op artillerievuur vergast moesten zijn.

Beter was het dus om aan een gedeelte der troepen op te dragen ‘s vijands vervolging te vertragen, teneinde de andere gelegenheid te geven zich in te schepen. Dit gedeelte liet nu Oostende rechts liggen om de mars in de richting Duinkerken voort te zetten. Hiermee is dan ook in overeenstemming het bericht, dat het Belgische leger in zijn volmaakt gedesorganiseerde afmars tussen Diksmuide en Roeselare beschermd wordt door de Franse marinetroepen en enige cavalerie. De door deze troepen ingenomen stelling werd door belangrijke Duitse strijdkrachten aangevallen.

In hoeverre het aan de Belgen verder gelukt zou zijn Duinkerken te bereiken is vooralsnog een vraagteken. Op de noordwestelijke vleugel van het tegen de geallieerden strijdende front bevindt zich een belangrijke Duitse cavaleriemacht, vermoedelijk vier cavaleriedivisies of bijna 100 eskadrons. De verwachting, die ik in

een mijner vorige artikelen uitsprak, dat we hiervan, in verband met de terugtocht, meer zouden horen is nog niet verwezenlijkt. Misschien echter zijn de berichten nog niet tot ons doorgedrongen ofwel is de cavalerie reeds zodanig door de strijd op die vleugel gebonden, dat ze niets meer tegen de flank der terugtrekkende troepen heeft kunnen afzenden.

Volgens het officiële Franse communiqué van 17 oktober zijn de Duitse troepen, die West-Vlaanderen bezetten, niet voorbij de lijn Oostende-Torhout-Roeselare-Menen gekomen. Hun hoofdmacht stond tegenover de Franse linkervleugel. In de streek om Ieper is geen wijziging gekomen in de stand van zaken. Een later communiqué meldt dat aan het kanaal van Ieper naar zee de Franse mariniers een aanval der Duitsers hebben afgeslagen. Deze laatsten zijn dus blijkbaar toch verder voorwaarts gerukt. De westelijke vleugel van de wederzijdse strijdmachten grenst daar dus nu aan de zee.

Zwerftochten op het oorlogsterrein.

Een onzer oorlogscorrespondenten schrijft ons op 14 oktober:

Zuidwaarts rijdend op de grote heirweg, die van Brugge naar Kortrijk voert, ontmoeten we voortdurend nieuwe Duitse troepenafdelingen, die alle naar Brugge marcheren. Maar dit is niet alles. Overal op de wegen, die de onze kruisen, ontmoeten we transporten en troepen, waarop we dikwijls in eerbiedige aandacht moeten wachten daar de prachtige orde door een banale auto als de onze natuurlijk niet verstoord mag worden. Het merkwaardige hierbij is, dat de Duitse officieren, waarmee we een gesprek aanknopen, ons zelf niet vertellen kunnen of Kortrijk in hun bezit is

of niet. Wel weten ze, dat Torhout zich al gisteren in hun handen bevond.

Hieruit maak ik op, dat hier een geheel legerkorps om Brugge opereert, terwijl een ander legerkorps via Roeselare en Kortrijk voorbijtrekt.

Dit blijkt dan ook later het geval geweest te zijn.

Als we de zijweg van Tielt naar Roeselare achter ons hebben, ontmoeten we nog slechts zwakke posten der Duitsers, zodat we beginnen te menen, dat de streek hier niet meer door hen bezet is, maar dan komen we weer op een nieuwe post, en uit korte gesprekken blijkt ons, dat het gehele legerkorps hier reeds twee dagen geleden voorbijgetrokken is, waardoor de bewering der Franse bladen, dat de grenslijn ongeveer over Oostende-Torhout loopt, wordt weerlegd. Inderdaad horen we het kanon ver weg in de richting van Poperinge, en soms nog verder westwaarts van Veurne.

Dat bij Roeselare vandaag nog gevochten wordt, schijnt mij totaal onmogelijk.

Na Ingelmunster gepasseerd te hebben, zien we weldra Kortrijk liggen, waar we geen Duitse troepen vinden, maar horen, dat er hier reeds vele dagen geleden door de Duitsers gijzelaars verlangd werden, en dat zij, toen deze gegeven werden, beloofden de stad niet lastig te vallen als het er rustig bleef. We treffen weer een nieuwe methode van bezetting door de Duitsers aan, die ons tot nog toe onbekend was.

Overal elders hielden de Franse kranten op te verschijnen, zodra de Duitsers in het bezit van de stad waren. Hier loopt echter, in het

door de Duitsers bezette gebied, een krantenventer rustig de avonduitgave van de Journal de Roubaix uit te schreeuwen.

Niets van de koortsachtige opwinding van de Noord-Belgische steden is hier te bespeuren en de inwoners moeten ons eerst nog enige malen heilig verzekeren, dat de Duitsers al het omliggende land bezet hebben, voor we het eigenlijk goed geloven. Ook Roubaix is op dezelfde wijze in hun handen.

Geen Duitser is hier te zien, en de rest van dit eerwaardige stadje, met zijn roemrijke verleden en de herinnering aan de Gulden Sporenslag is weldadig, na al de herrie der vluchtelingen, die we in het noorden meemaakten.

In een café op de ruime markt, waar we het antieke belfort bewonderen, delen ons lieden van buiten de stad het laatste nieuws mee.

Er is inderdaad gevochten tussen Roeselare en Diksmuide, maar niet vandaag. Men zal zich uit een mijner vorige brieven herinneren, dat ik beschreef, hoe, op de dag van de aanval en bezetting van Doornik, de eerste oktober, een generale staf der Belgen met enige Franse officieren hun hoofdkwartier naar Kortrijk verplaatsten. Dat wordt ons nu bevestigd, maar tevens ervaren we, dat reeds op 6 oktober ook Kortrijk door de geallieerden verlaten werd.

De eerste Duitse soldaten verschenen daarop op 9 of 10 oktober in de stad, en reeds de volgende dag drongen hun troepen westwaarts door.

Het is dan ook waarschijnlijk, dat de Duitsers door onze voortdringende beweging in het zuiden van België de verenigde troepen der bondgenoten van hun hoofdmacht in Noord-Frankrijk

willen afsnijden. Vandaar de gevechten bij Diksmuide en later bij Ieper, waar de geallieerden reeds teruggeslagen werden. Het heet zelfs, dat ze, door schade en schande wijs geworden, hier zelfs verschansingen poogden op te werpen, maar het heeft hen niet mogen baten, en vandaar werden ze nog verder teruggeworpen op het kanaal, dat van Veurne naar Ieper loopt. Zelfs beweert een man, die er zoeven vandaan kwam, dat Ieper reeds in de handen der Duitsers is en men niet daar, maar te Poperinge vecht.

We zijn nog lang niet uitgepraat, als er enige opschudding op de deftig sluimerende markt ontstaat. Hoe nu, ook hier vluchtelingen? Ongetwijfeld, daar komen ze, de ons zo welbekende types, met grote witte pakken, kinderwagens en zuigelingen, en daarachter kruiwagens en hondenkarren.

Op onze weg hierheen hebben we geen enkel verbrand huis, geen enkele verbrande hoeve ontmoet. En nu alweer het ellendige gezicht der vluchtelingen met hun bundels.

Maar hebt u het dan nog niet gehoord, voegt iemand mij toe, dat Rijsel in brand staat en dat de Duitsers het opnieuw bezet hebben, nadat het fel beschoten is? Neen, daarvan was mij niets bekend, en we besluiten fluks, bij de laatste stralen der ondergaande zon, de 30 km af te leggen, die ons nog van Rijsel scheiden, en te gaan zien, of hier ook niet, evenals in Antwerpen, politiek of schrik de mensen doet overdrijven.

De weg voert over Tourcoing, waar we spoedig de bevestiging van de brand van Rijsel ervaren, want reeds gisterenavond is hier een Duitse auto met een gemeenteraadslid van Rijsel aangekomen, om te vragen of de brandweer van Tourcoing onmiddellijk mee wil gaan om te helpen blussen en te redden, wat nog te redden valt, want de

brandweer van Rijsel was niet in staat het werk alleen te doen. Ook de brandweerlui van Roubaix hebben zich onmiddellijk naar de brandende stad begeven, die zich gisteren aan de Duitsers overgaf.

Vanmorgen te 11 uur verschenen hier in Tourcoing twee Duitse officieren in een auto, die de burgemeester ermee in kennis stelden, dat Duitse troepen het omliggende gebied bezet hadden, en men van hem gijzelaars verwachtte, die hij zelf kon uitkiezen, en wel twee gemeenteraadsleden, twee priesters en twee leden van de kamer van koophandel. Deze zullen morgen afgehaald worden.

Hier gebeurde het merkwaardige feit, dat de burgemeester twee Duitse soldaten in de handen van de Duitse officier stelde, die gisterenavond gevangen genomen werden, en nu de vrijheid kregen. De burgemeester voegde echter hierbij, dat hij ze aan de Fransen zou hebben gegeven, als deze het eerst gekomen waren, maar, daar hij begreep, dat het ganse gebied door de Duitsers bezet was, had nu het gevangen nemen van twee soldaten geen zin.

De Duitse auto begaf zich daarop naar Roncq en Menen, wat wel een bewijs is, dat deze beide plaatsen zich reeds vanmorgen in de handen der Duitsers bevonden.

Van Franse zijde.

Het Belgische leger heeft verschillende aanvallen, door de Duitsers gericht tegen het overbruggen van de IJzer, krachtig afgeslagen.

20 oktober 1914

De Duitsers in België.

Parijs, 19 oktober. Volgens het officiële communiqué van vanmiddag 3 uur heeft het zware Duitse geschut zonder resultaat

het Front Nieuwpoort-Vladslo (ten oosten van Diksmuide) beschoten.

De strijdkrachten der bondgenoten en met name het Belgische leger hebben niet alleen nieuwe aanvallen van de Duitsers afgeslagen, maar zijn zelfs doorgedrongen tot Roeselare, 20 km ten noordoosten van Ieper.

Breda, 19 oktober. Nederlanders, heden per auto uit een dorp nabij Ieper gekomen, delen mee, dat daar in de buurt een hevige slag aan de gang is van Franse en Engelse troepen tegen Duitse infanterie. Vanuit de verschillende plaatsen in de omtrek, welke door de Duitsers bezet zijn, komen van alle kanten Duitsers naar die richting. Vele gekwetsten moeten naar Gent gebracht zijn.

De Duitsers in Frankrijk en België.

Parijs, 19 oktober. Officieel bericht van 11 uur ‘s avonds:

In België zijn de aanvallen der Duitsers tussen Nieuwpoort en Diksmuide door het Belgische leger afgeslagen.

Berlijn, 20 oktober. Uit het grote hoofdkwartier:

De Duitse troepen, die van Oostende langs de kust zijn opgerukt, zijn aan het IJzerkanaal bij Nieuwpoort op vijandelijke strijdkrachten gestoten. Met deze zijn zij sedert eergisteren in gevecht gewikkeld.

Londen, 19 oktober. De correspondent van de Morning Post in Noord-Frankrijk verneemt uit naar hij zegt goede bron, dat de bondgenoten Oostende heroverd hebben.

Zwerftochten op het oorlogsterrein.

De Duitsers hebben Rijsel ingenomen, doch schijnen zich weinig om de stad te bekommeren, maar er alles op te zetten om hun troepen ten westen van de stad in stelling te brengen en de bondgenoten nog verder terug te dringen.

Daar nu reeds de vechtlijn langs het kanaal van Ieper (dat reeds in Duitse handen is), naar Veurne, vrijwel met de Belgische grens samenvalt, kan ik hier resumeren dat geheel België door de bondgenoten ontruimd is, maar, daar we door onze vorige reis wisten hoe sterk de Engels-Franse troepen zijn, konden we met zekerheid aannemen, dat hier voorlopig niet veel veranderingen in de gevechtslijn zullen komen, en wilden dus zo spoedig mogelijk naar Nederland terugkeren.

We namen daartoe donderdagmorgen de weg, die over Roubaix voert, waar evenals in de omliggende gemeenten door de Duitsers gijzelaars genomen zijn.

Langs deze weg is gevochten, maar behalve enige platgeschoten huizen, heeft die strijd geen sporen achtergelaten en tevergeefs informeerden we naar graven van gevallen soldaten. Er werd ons later te Roubaix verteld, dat men hier eigenlijk nooit handgemeen is geweest en het gehele gevecht zich bepaald heeft tot een vrij onvruchtbaar artillerieduel, dat, tot in Brussel gehoord, daar aanleiding heeft gegeven tot de bekende praatjes als zouden de bondgenoten reeds tot Bergen zijn doorgedrongen, wat natuurlijk dadelijk onmogelijk blijkt, als men een blik op de kaart werpt.

Woordelijk vertaal ik verder een artikel uit het Journal de Roubaix van woensdag 14 oktober, dat me tekenend lijkt: “Te Rekkem, dinsdag om 10 uur, waren 2 Belgische soldaten aan het verkennen, en wel per fiets, toen zij, aangekomen in het gehucht Deenster, een

Duitse patrouille ontmoetten, bestaande uit 10 ruiters en 20 fietsrijders, die hen niet opgemerkt hadden. Ze verscholen zich achter een heg en vuurden zonder ophouden op de Duitsers. Verrast door het geweervuur trokken deze zich onmiddellijk terug en lieten vier der hunnen dood achter. De beide Belgen, die vreesden dat er naar hen zou gezocht worden, begaven zich in een naburig huis, waar ze snel hun uniform voor burgerkleren verwisselden. Even daarna sloegen ze de weg naar Duinkerken in, voorzien van passen, hun gegeven door de locale autoriteiten."

Stijn Streuvels toeft nog op zijn "Lijsternest" te Infooigem, een dorp aan de grote weg tussen Oudenaarde en Kortrijk. Ook pastoor Verriest is ter plaatse gebleven.

Streuvels heeft mevrouw , zijn echtgenote, en zijn twee kinderen naar Amsterdam gezonden, vergezeld van zijn broer, de beeldhouwer Lateur.

21 oktober 1914

De Duitsers in België.

Parijs, 20 oktober. De officiële mededeling van vanmiddag 3 uur luidt:

Ondanks hevige aanvallen van de Duitsers heeft het Belgische leger zich langs de IJzer weten te handhaven. Andere gevechten zijn gaande in de streek van Ieper.

Brugge, 20 oktober. Daar Brugge evenals Oostende zonder strijd door de Duitsers is ingenomen, hebben de gebouwen en kunstverzamelingen van Brugge geen schade geleden.

Alle schilderijen van primitieve meesters en andere verplaatsbare kunstwerken van de eerste rang zijn reeds in september uit kerken en musea in veiligheid gebracht, toen een bombardement werd gevreesd. Uit de Onze-Lieve-Vrouwkerk is ook de madonna van Michel Angelo verwijderd, terwijl de graven van Karel de Stoute en zijn dochter in de kerk werden gelaten.

Uit het Johannes-hospitaal zijn alle schilderijen weggenomen.

De opgeborgen kunstschatten bevinden zich in de stad en niet in Engeland.

Men schrijft ons uit Oostburg:

Te Heist is maandag een drijvende zeemijn aangedreven, welke tegen een der strandhoofden is ontploft. Drie kinderen, die in de nabijheid speelden, werden gedood. Te Knokke is eveneens een mijn aangedreven, die door de Duitse militairen in beslag is genomen en naar Zeebrugge is gebracht.

Berlijn, 21 oktober. Uit het grote hoofdkwartier:

Aan het IJzerkanaal zijn onze troepen nog in hevige strijd gewikkeld. De vijand ondersteunde zijn artillerie vanuit zee ten noordwesten van Nieuwpoort. Een Engelse torpedoboot werd daarbij door ons geschut buiten gevecht gesteld.

De oorlogscorrespondent Granville Fortescue meldt uit Oostende de volgende episode, die zich aldaar heeft afgespeeld bij de vlucht, het Kanaal over, voor de naderende Duitse troepen. Na een beschrijving te hebben gegeven van de reusachtige en wanhopige menigte aan de kade, die zo goed als geen kans meer had om weg te komen, vervolgt hij aldus:

“Toen de tijding kwam, dat er geen schepen meer zouden komen, ging uit de menigte een geweeklaag op. De wanhoop der mensen nam nog toe, toen ze hoorden dat een aantal boten in de haven door de militaire autoriteiten als transportvaartuigen waren opgecommandeerd. Een van die schepen werd echter voor de vluchtelingen gered door de energieke Amerikaanse consul, Johnson. Aan deze was de taak van de Britse consul overgedragen, en daarom nam hij de leiding over dat schip op zich. Hij besliste, dat de vluchtelingen, die een Brits paspoort konden overleggen met dat schip naar Folkestone zouden worden gebracht.

Terwijl hij op de brug stond om de laatste toebereidselen te treffen, kwam een dienstdoende kapitein van de gendarmerie op de treeplank.

“Dit schip is voor de dienst van het leger opgecommandeerd; geen burger mag aan boord gaan.”

“Wat is dat?” Vroeg Johnson van de brug. De gendarme herhaalde zijn woorden.

“Het is niet zo,” antwoordde de consul kalm.

“Wie is u ?” Vroeg de gendarme.

“Op het ogenblik ben ik de Britse consul, ik ben ook de Amerikaanse consul. En ik heb deze boot genomen voor de overtocht van de lieden, die ik onder mijn bescherming heb.”

“U kunt de boot niet krijgen,” hield de gendarme aan. “In naam der militaire overheid neem ik er bezit van; laat niemand de treeplank over (en de gendarme maakte een dreigende beweging met de hand naar zijn revolvertas).

“Kom aan boord mensen”, riep Johnson.

“Ik schiet op de eerste die de plank overgaat.”

De consul lachte. “Ik denk dat u het wel zult laten.” En hij wenkte de vluchtelingen: “Kom maar.”

En deze kwamen, in het eerst angstig en aarzelend de plank over. De gendarme droop af.

Reuter seint ons uit Londen, dat de Daily Chronicle van gisteren uit Duinkerken verneemt, dat de bondgenoten volgens het blad de Nord Maritime de Duitsers ten getale van 5000 uit Brugge gedreven hebben en nu in het bezit van de stad zijn.

Wij zullen aan dit bericht wel dezelfde waarde moeten toekennen als aan het bericht van dezelfde Daily Chronicle, dat Rijsel, en het bericht van de Daily Mail, dat Oostende heroverd zou zijn.

De vermaarde betonfunderingen, die bij Namen, Antwerpen en Maubeuge door de Duitsers lang tevoren voor de opstelling van hun zwaar geschut voorbereid heetten te zijn, zijn nu ook, volgens een correspondent van de Times, bij Duinkerken ontdekt.

Verleden jaar, zo meldt hij, begon men de fundering te maken voor een particuliere villa in de duinen bij Koksijde, 18 km van Duinkerken en even over de Belgische grens. Wie de man was die de grond gekocht had, bleef een geheim. De villa was blijkbaar in grootscheepse stijl ontworpen en over haar eigenaar vertelde men allerlei verhalen. Sommigen zeiden dat het prins Victor Napoleon was, anderen dat het een rijk fabrikant uit Luik was, maar zijn naam werd niet bekend. In elk geval duurde het werk een hele tijd en

werd het met grote zorg uitgevoerd door bijzondere ploegen, die Duitsers “leken” te zijn.

De fundamenten waren van beton en men liet elk gedeelte een tijdlang drogen, voor men aan een volgend begon. Het werk duurde heel de winter en was in juli nog aan de gang. Toen de oorlog uitbrak, verdwenen de werklieden en liet men de funderingen aan hun lot over.

Pas nu is men achterdocht gaan scheppen. Belgische genieofficieren ontdekten dat het uitgekozen punt van de oostelijke forten van Duinkerken juist ongeveer even veraf lag als de schootsverheid van de zware Duitse kanonnen bedroeg. Een afdeling sappeurs werd uit Veurne naar de plaats gezonden en heeft de 16^{e} dezer de betonblokken met dynamiet opgeblazen. Men moest een extra bijzending dynamiet laten komen, omdat het beton buitengewoon hard bleek.

22 oktober 1914

De Duitsers in Frankrijk en België.

Parijs, 21 oktober. Officiële mededeling van vanmiddag drie uur:

Gisteren zijn zeer heftige vijandelijke aanvallen bij Nieuwpoort, Diksmuide en La Bassée, alle met grote kracht door de bondgenoten afgeslagen.

Overal elders op het front is de toestand niet merkbaar veranderd.

Londen, 21 oktober. Niet bevestigde telegrammen, ontvangen door de dagbladen te Dover, zeggen dat Engelse oorlogsschepen de Duitse stellingen en de Belgische kust zondag laatstleden krachtig hebben gebombardeerd en een Duits vliegtuig hebben

neergeschoten. Ook zouden zij een zeppelin hebben neergeschoten en zes Duitse batterijen hebben vernietigd. De verliezen bij de Duitsers zouden 1600 doden en gewonden zijn.

Men meldt ons uit Oostburg:

Aan alle Engelse en Franse onderdanen die nog te Oostende, Blankenberge, Heist, Knokke enzovoort vertoefden is aangezegd dat zij onmiddellijk (althans binnen twee uur) de kust moesten verlaten, anders zouden zij gevangen genomen worden. Deze vluchtelingen komen nu weer alhier over de grenzen.

Een correspondent in België van de Daily Telegraph bevestigt het bericht van bladen te Dover dat Engelse oorlogsschepen de actie te land hebben gesteund met hun geschutvuur, dat volgens de berichtgeving tot zes mijl het land in reikte. De infanterie der bondgenoten moet, onder dekking van het marinegeschutvuur, de Duitsers hebben teruggedreven in de streek ten zuiden van Middelkerke.

Parijs, 21 oktober. Officieel bericht van 11 uur ‘s avonds:

Op onze linkervleugel, van de Noordzee tot la Bassée, op de fronten van Nieuwpoort tot Diksmuide, van Ieper tot Menen, van Warneton tot La Bassée, is heden een hevige slag geleverd. Volgens de laatste berichten hebben de bondgenoten zich overal gehandhaafd.

Van het centrum en van de rechtervleugel is niets te vermelden.

Berlijn, 22 oktober. Mededeling uit het grote hoofdkwartier van hedenmorgen:

De gevechten aan het IJzerkanaal duren nog voort. Elf Engelse oorlogsschepen ondersteunen de vijandelijke artillerie.

Ten oosten van Diksmuide werd de vijand teruggeworpen. Ook in de richting van Ieper rukten onze troepen met succes op.

Het is zonder twijfel vastgesteld, dat de Engelse admiraal, die het bevel voert over het smaldeel voor Oostende, slechts met moeite door de Belgische autoriteiten is afgebracht van zijn voornemen om Oostende te beschieten.

Londen 21 oktober. De admiraliteit maakt bekend, dat de monitors van de Severn, de Humber en de Mersey bij de jongste krijgsverrichtingen aan de Belgische kust betrokken zijn geweest. Zij hebben de rechtervleugel der Duitsers met hun vuur bestookt en veel bijgedragen tot het succes van de strijd. Ook zijn afdelingen met mitrailleurs ontscheept, die aan de verdediging van Nieuwpoort hebben meegewerkt en er zich verdienstelijk hebben gemaakt. Bij de gevechten is een luitenant gedood. Verder zijn er zes gewonden en acht vermisten.

Dover, 22 oktober. Een flottielje van drie vaartuigen, bestemd voor rivierdienst en aangebouwd voor een vreemde natie, is zaterdagmiddag overhaast vertrokken. De vaartuigen waren gewapend met 6-duims kanonnen en werden geëscorteerd door aviso's en torpedoboten. Ze staken het Kanaal over en te Dover hoorde men zondagavond geschutvuur.

Maandagmorgen bracht een der vaartuigen van de flottielje zeven mariniers terug, die de vorige avond bij het bombardement van de Duitse verschansingen in het gezicht van Nieuwpoort door geschutvuur gewond waren.

Ook kwamen er torpedojagers terug, waarvan de opvarenden vertelden, dat zondag een Taube en een zeppelin naar beneden waren geschoten. De kanonniers van de marine zouden 1600

Duitsers gedood of gewond hebben en verscheidene kanonnen tot zwijgen gebracht. Verscheidene schepen gaan voort de verschansing van de vijand met goed gevolg te beschieten.

Aardenburg, 22 oktober. Zwaar kanongebulder was hier in een richting tussen Brugge en Oostende geheel de nacht en vandaag waarneembaar. Het was nog niet zo gehoord.

Vluchtelingen vertellen, dat Westende (zeebadplaats, 14 km ten zuidwesten van Oostende) gebombardeerd wordt en vele treinen gewonde Duitsers in Brugge aankomen.

Londen, 22 oktober. Gedurende de laatste vier dagen staan de Belgen in de loopgraven langs een linie van 30 km die zij tegen een grote overmacht met de meeste hardnekkigheid verdedigen. Zij ondernamen bij verschillende gelegenheden geslaagde tegenaanvallen.

Vlissingen, 22 oktober. Gisterenavond en hedenmorgen vroeg is hier zwaar kanongebulder gehoord. De ramen rinkelden. In de loop van de morgen werd het nog voortdurend vernomen, doch meer verwijderd.

De Times legt in een stukje, dat hieronder staat vertaald, de nadruk op de grote betekenis van de slag, die op het ogenblik tussen Nieuwpoort en Rijsel woedt. De medewerker van de Times zegt, het is niet duidelijk of de Duitsers al dan niet aanvallen, maar over het algemeen schijnen zij zich op de meeste punten tot de verdediging te bepalen. Dit schijnt ons zeer de vraag.

In de Franse officiële berichten toch wordt reeds gesproken van het afslaan van de aanvallende Duitsers. In het laatste officiële berichten wordt ook weer gezegd, dat de bondgenoten “zich

handhaven”. Ook is niet volkomen juist, dat Engeland troepen aan wal kan zetten waar het wil. Om troepen te ontschepen achter de Duitse linies, met het doel om deze in de rug aan te vallen, zullen de Engelsen eerst moeten vechten. Men kan uit de berichten niet opmaken, of zij hun oorlogsschepen slechts gebruiken om de Duitsers in de flank te bestoken, dan wel of ze reeds pogingen tot landing in de rug van de Duitsers hebben ondernomen. In Zeeuws-Vlaanderen heeft men vannacht en heden zwaar kanongebulder vernomen uit zuidwestelijke richting; op welke afstand is natuurlijk niet te schatten. De Engelsen gebruiken voor het bombarderen van de Duitse stellingen monitors. Zulks ligt voor de hand, daar deze geschikt zijn om de kust te naderen. Het bombarderen van Westende is nog geen aanwijzing dat de Engelsen een landing als boven aangeduid willen ondernemen. Dit plaatsje ligt in de onmiddellijke nabijheid van Nieuwpoort.

Over de toestand in noordelijk Frankrijk schrijft de militaire deskundige van de Times:

Deze hele streek is goed bevolkt en er liggen talrijke dorpen. Die dorpen zijn vermoedelijk middelpunten van vele afzonderlijke gevechten en hebben ongetwijfeld onder de projectielen van de artillerie van de ene of de andere partij te lijden. Het is een streek waarin goede troepen die defensief blijven, een aanvaller zijn voordelen duur kunnen laten bekopen en die voordelen zelf alleen ten koste van tijd en inspanning te behalen zijn. Het is uit de berichten niet heel duidelijk, of de Duitsers al dan niet aanvallen, maar over het algemeen schijnen ze zich op de meeste punten tot de verdediging te moeten beperken en komt de winst, die behaald wordt, ten goede aan de bondgenoten. Het is moeilijk om het belang van deze slag te overschatten. Een overwinning voor de ene of de andere partij zou gelijk staan met het herwinnen van

strategische vrijheid, en ingeval de Duitsers de nederlaag lijden, kunnen de bondgenoten België terugwinnen. Komt het tot schaakmat, dan zou tot een zekere hoogte een herhaling van de toestand aan de Aisne intreden. Maar alleen tot op zekere hoogte. De heerschappij ter zee, die Engeland bezit, stelt het in staat troepen aan wal te zetten wanneer en waar het wil en een Duitse linie als die op de kust steunt, om te trekken. De Engelse troepen kunnen wegens de nabijheid van hun land in die streek met veel voordeel optreden, en over het algemeen is de toestand bemoedigend.

Omtrent de aanval van de Duitsers op de Franse stellingen bij Diksmuide in de nacht van 16 op 17 dezer meldt de correspondent van de Times nog het volgende:

De aanval begon tegen middernacht. Een grote infanteriemacht trok tegen de loopgraven buiten de stad op. De troepen, die deze bezet hielden, waren in aantal in de minderheid en werden gedwongen op de stad terug te trekken, aan welker uiterste grens zij grimmig stand hielden. Er werd inmiddels om versterkingen gevraagd, die tegen het aanbreken van de dag aankwamen. Een tegenaanval volgde en met de steun van artillerievuur werden de Duitsers teruggedreven en de loopgraven hernomen.

In de loop van de dag kwam het tot een duel tussen de Franse artillerie en het Duitse zware geschut van 10,5 en 15,5 cm, dat op een kleine bodemverheffing ten oosten van Diksmuide in positie was. In de namiddag hielden de Duitse kanonnen op met vuren, de Franse artillerie bleef de positie van de Duitsers beschieten, maar ze kreeg geen antwoord. Sedert het bombardement van zaterdag zijn de Duitsers van Diksmuide weggetrokken.

Het Franse gezantschap in Den Haag deelt ons mee:

De dag van gisteren kenmerkte zich door een toeneming van de vijandelijke actie; hevige aanvallen hebben plaats gehad op verschillende punten, met name bij Nieuwpoort, Diksmuide en la Bassée, die alle door de legers der bondgenoten buitengewoon krachtig zijn afgeslagen. Wij zijn enigszins vooruit gekomen in de streek van St. Mihiel, en van de Argonne.

23 oktober 1914

Parijs, 22 oktober. Officiële mededeling van vanmiddag 3 uur:

Op onze linkervleugel hebben aanzienlijke Duitse strijdkrachten een hevige aanval voortgezet, voornamelijk rond Diksmuide, Waasten (ten zuiden van Ieper), Armentières, Radinghem en La Bassée. De bondgenoten hebben zich in hun stellingen gehandhaafd.

Uit België.

Men schrijft ons:

Al de kustplaatsen boven Oostende zijn als het ware uitgestorven. Men ontmoet er slechts soldaten. De bewoners zijn allen naar Nederland en Engeland gevlucht.

De bezetting te Oostende is niet groot, evenmin als in de andere door de Duitsers in Vlaanderen bezette plaatsen, hetgeen erop wijst, dat de Duitsers zoveel mogelijk troepen zuidwaarts hebben gezonden om te strijden tegen de bondgenoten bij Nieuwpoort en Ieper.

Bij de vuurtorens van Oostende zijn militaire Duitse posten gevestigd. Aan het station te Oostende zijn enige honderden

Belgische locomotieven bijeengebracht. Deze zijn afkomstig uit Gent en andere delen van Oost en West-Vlaanderen.

De troepen te Oostende zijn merendeels uit Antwerpen naar de Belgische kust gedirigeerd. Men ziet de soldaten aan, dat zij vermoeiende weken achter zich hebben, ofschoon moet erkend worden, dat zij, de omstandigheden in aanmerking genomen, fysiek nog in goede staat verkeren. De troepen hebben op hun weg naar Oostende ongeveer 100 kanonnen en een aanzienlijke hoeveelheid proviand en munitie met zich gevoerd. Tussen Gent en Oostende is de Duitse bezetting zeer zwak; men ziet hoofdzakelijk etappeposten. Tussen Sluis en Oostende hebben de wegen een somber aanzien. Ze zijn doods en verlaten. Men ziet er slechts zelden Belgische vluchtelingen en tal van dode paarden liggen langs de weg.

Uit Duinkerken wordt aan de Times geseind, dat Slijpe, een plaats op vier mijl afstand van de Belgische kust ongeveer halverwege tussen Oostende en Nieuwpoort gelegen, door het bombardement van de Engelse oorlogsschepen geheel is verwoest. Een huis, waar de Duitse staf verblijf hield, is in puin geschoten.

Londen, 22 oktober. Alle door de admiraliteit ontvangen rapporten maken gewag van de moed en de vastberadenheid, waarmee het Belgische leger, bezield door de tegenwoordigheid van zijn koning, de enkele vierkante mijlen van het nog niet door de vijand bezette Belgische grondgebied verdedigt.

Berlijn, 23 oktober. Mededeling van hedenmorgen uit het grote hoofdkwartier:

Aan het IJzerkanaal zijn gisteren goede resultaten verkregen. Ten zuiden van Diksmuide zijn onze troepen vooruitgedrongen.

Vlissingen, 23 oktober. Vannacht en ook hedenmorgen werd hier nog voortdurend zwaar kanongebulder gehoord.

Asmead-Bartlett, de Engelse oorlogscorrespondent heeft in de Daily Telegraph een uitvoerig artikel over de demoralisatie der Duitsers. Hij schrijft uit Duinkerken op dinsdag. Wij ontlenen aan zijn stuk enkel het volgende:

“De verbondenen hebben de laatste dagen (in de buurt van Rijsel en Roeselare) een groot aantal gevangenen gemaakt. Zij die in België waren gevangen genomen verklaarden zonder uitzondering te geloven, dat zij in Frankrijk stonden en nog slechts 20 km van Parijs af waren. Dat was hen dag aan dag door hun officieren verteld, teneinde hen ertoe te brengen, door uiterste krachtsinspanningen de wel mindere kansen op succes van het grote leger te verbeteren. De Fransen geloven, dat zodra het onder de Duitse soldaten algemeen ruchtbaar is geworden, dat ze weer op Belgisch gebied zijn, er zich onder hen een reactie zal openbaren en dat de troepen nog erger gedemoraliseerd zullen worden dan zij het al zijn.”

24 oktober 1914

Vlissingen.

Heden is hier de gehele dag zwaar geschutvuur gehoord uit de richting Oostende. Te 7 uur 33 is bij een zware slag het elektrisch licht door de dreuning gedoofd. De kustwacht vermoedt dat de pier te Zeebrugge opgeblazen is. Om 8 uur 05 volgde een tweede slag.

De slag bij Nieuwpoort.

De oorlogscorrespondent van de Tijd bij het Belgische leger meldt uit Nieuwpoort:

En thans is met wisselende kansen reeds enige tijd een worsteling aan de gang op de lijn, die men van hier naar Rijsel zou kunnen trekken, een slag, die wellicht in de geschiedenis even bekend kan worden als de slag bij Nieuwpoort, waar prince Mauringh overwon. Het oorlogsgeweld wordt nu in deze streken schrikkelijk en de donders rollen langs de kust. Want de Engelse vloot heeft in het landgevecht ingegrepen en op de juiste tijd!

Uit het noorden en oosten tegelijk toch drongen de Duitsers op. Heel hun sterke troepenmacht, die ze eerst aan de noordkust concentreerden, zakte naar Nieuwpoort af. Toen zijn de Engelse oorlogsschepen begonnen de Duitse kustbatterijen enzovoort te bombarderen en hielden aldus de Duitsers hier bezig. Inmiddels had het landleger meer de handen vrij oostwaarts en kon de naderende vijand ten westen van de IJzer terugdringen, waarbij de Duitsers zware verliezen leden. Bij Rijsel werden ze door de Fransen opgehouden in een hardnekkig gevecht, noordwaarts door het Engelse scheepsgeschut en zo kon rond Veurne-Ieper een deel der Belgische legermacht iets vrijer optreden.

De Duitsers zakten echter noordwaarts meer en meer af en de vliegers hebben sterke troepenmassa's onderkend, die de in strijd gewikkelde vijandelijke legers ter hulp kwamen. Vooral bij Diksmuide schijnen zij een hevige druk te willen oefenen, om enigszins verwijderd van de kust en het Engelse vlootgeschut naar Duinkerken en Calais door te dringen. De dorpen en steden hier bieden immers een schouwspel van troosteloze verlatenheid en verwarring, van schrik en ellende. De voeling, die hier met de Belgische regering te Havre kan worden gehouden, is uiterst gering.

Nieuwpoort is haastig versterkt en Engelse marinetroepen en geschut zijn daarvoor aan land gebracht.

Engelse bladen bevatten nog enkele bijzonderheden, uit Duinkerken geseind, over de slag in België. Ze komen hier op neer dat de bondgenoten de Duitse rechtervleugel steeds meer in het nauw brengen en hem reeds tot de wijken hebben gedwongen. Er zouden deze week 10.000 Duitsers buiten gevecht zijn gesteld, meest nog ongeoefende rekruten, die in het vuur waren gebracht om de “overstelpende vloed der bondgenoten te keren”.

Dertigduizend Duitsers, die zich tussen Nieuwpoort en Oostende hadden verschanst, zouden naar Oostende zijn teruggedreven en veel kanonnen en ander oorlogsmateriaal in de steek hebben gelaten.

Door het vuur der Engelse houwitsers zouden generaal von Trip en zijn staf, die in Leffinge bij Middelkerke waren, gedood zijn.

Het bombardement aan de kust wordt steeds heviger. Bij Middelkerke en Diksmuide kon gisterennacht het vuur van het schieten tegen de nachtelijke hemel worden gezien. Het leek alsof de hele kust geïllumineerd was.

Het gekrijs der opgejaagde zeevogels, het kanongebulder en de zoeklichten der Engelse schepen maken een onbeschrijflijk akelig en onheilspellend effect, vertelde een gevluchte bewoner van Middelkerke, die tevens mededeelde, dat alle dorpen, die hij was voorbijgekomen, een toonbeeld van algehele verwoesting waren.

Vlissingen, 24 oktober. Hier wordt nog voortdurend kanongebulder gehoord.

25 oktober 1914

Berlijn, 24 oktober. Het grote hoofdkwartier meldt heden voormiddag:

De gevechten aan het kanaal IJzer-Ieper zijn buitengewoon hardnekkig. In het noorden is het onze troepen gelukt in aanmerkelijke getallen over het kanaal te komen. Ten oosten van Ieper en ten zuidwesten van Rijsel zijn onze troepen in hevige gevechten langzaam vooruit gedrongen.

Oostende is gisteren volkomen zonder doel door Engelse schepen beschoten.

Parijs, 24 oktober. De officiële kennisgeving van hedenmiddag 3 uur luidt:

Op onze linkervleugel duurt de slag voort. De vijand is gevorderd ten noorden van Diksmuide en om La Bassée.

Wij zijn aanmerkelijk gevorderd ten oosten van Nieuwpoort, in de buurt van Langemark en in de streek tussen Armentières en Rijsel.

Berlijn, 24 oktober. Over de gevechten in België meldt de Lokal-Anzeiger:

De Duitsers dringen uit het noorden en oosten tegelijkertijd op. Hun gehele sterke troepenmacht, die ze eerst aan de noordkust samengetrokken hadden, trok zuidwaarts naar Nieuwpoort, waar zich een slag ontwikkelde. Toen de Duitsers daar dreigden de linies der bondgenoten te omvatten, grepen op het laatste ogenblik Engelse oorlogsschepen in en redden zodoende de toestand. Ze hielden de Duitse batterijen bezig. Intussen had het landleger der

bondgenoten wat ruimte gekregen en kon toen ten westen van de IJzer gaan opereren.

Ook bij Rijsel deden de Duitsers een forse aanval. In een hardnekkig gevecht hielden de Fransen stand. Dientengevolge kon het Belgische leger in de buurt van Veurne een beetje lucht krijgen. De Duitsers drongen intussen steeds meer in zuidelijke richting op en kregen nog grote versterkingen. Voor alles trachtten zij bij Diksmuide een zware druk uit te oefenen, om op iets grotere afstand van de kust en van het Engelse scheepsgeschut naar Duinkerken en Calais te kunnen oprukken. Nieuwpoort werd in allerijl versterkt, maar toch konden Engelse marinetroepen en geschut worden geland.

De dorpen en steden, die van het bombardement hebben geleden, bieden een troosteloos beeld van verlatenheid en vernieling.

Franse telegrammen uit particuliere bron, in Genève ontvangen, geven toe, dat men aan de Duitse aanvallen zowel in België als in Frankrijk merken kan, dat ze numeriek sterker zijn geworden en groter vertrouwen en meer élan tonen.

Niet minder dan 21 Franse generaals zijn reeds gevallen.

Naar berichten van de Frankfurter Zeitung vecht nu ook de Franse cavalerie te voet met de karabijn en neemt aandeel in het opwerpen van verschansingen.

The Daily Chronicle constateert de deelneming van een Frans smaldeel aan de kuststrijd.

De dijken zijn doorgebroken, zodat de eerst doorwekte bodem thans geheel overstroomd is.

De oorlogstoestand.

Op het noordelijk front, van Arras tot de zee, worden de aanvallen der Duitsers nu al een week lang voortgezet, zonder nochtans tot een succes van betekenis te hebben geleid. Weliswaar zijn ze voor een gedeelte, ten noorden van Diksmuide over het IJzerkanaal gekomen, maar daartegenover staat dat ten oosten van Nieuwpoort en ten westen van Rijsel de Fransen zijn opgedrongen. Het Parijse communiqué zegt, dat dit onvermijdelijke schommelingen zijn in de slagorde, die zich als geheel handhaaft. Zo is het ook op de rest van het front.

Omtrent de gevechten in Ieper, op 18 dezer, heeft een Franse marinesoldaat het volgende meegedeeld aan een berichtgever van de Londense Times:

“De Duitsers hoopten ons bij het aanbreken van de dag te verrassen. De hele nacht hadden zij aanzienlijke troepenmachten ten noordwesten van Ieper samengetrokken. Bij het aanbreken van de dag gingen zij tot de aanval over; en meer dan 12 uur zetten zij hun actie zonder ophouden voort. Toen de avond begon te vallen bepaalden zij er zich toe onze stellingen onder vuur te nemen. Dat was juist, waarop we gewacht hadden. Onder dekking van het duister naderden wij de verschansingen van de vijand; en bij het aanbreken van de dag gingen wij tot de aanval over.

We hadden bevel om niet te schieten maar met de bajonet te chargeren. We waren op 15 à 20 meter van de Duitse loopgraven voor de Duitsers onze tegenwoordigheid opmerkten. De meesten boden geen tegenstand maar vluchtten. Wie bleven werden met de bajonet neergestoken.”

De verliezen der Fransen in deze gevechten bedroegen 10 aan doden en 100 aan gewonden; daarentegen lieten de Duitsers tal van doden op het slagveld en maakten wij 400 gevangenen.

Berlijn, 25 oktober. De grote generale staf deelt uit het grote hoofdkwartier hedenochtend mee: tussen Nieuwpoort en Diksmuide zijn wij de 24e dezer na hevige gevechten met nieuwe sterke troepen het kanaal van de IJzer naar Ieper overgetrokken.

Ten oosten en noordoosten van Ieper heeft de vijand zich versterkt. Niettemin zijn onze troepen er in geslaagd op verschillende punten op te rukken. Ongeveer 500 Engelsen, onder wie een kolonel en vele andere officieren, werden gevangen gemaakt.

Oostburg, 25 oktober. Het kanongedonder uit de richting Oostende neemt nog steeds in hevigheid toe. De beschieting uit zee schijnt dus voort te duren.

Uit Brugge zijn hedennacht en vanochtend veel troepen in de richting van Oostende vertrokken.

De Duitse troepen waren gisteren nog meester van Roeselare.

26 oktober 1914

Londen, 25 oktober. De oorlogscorrespondent van de Daily Telegraph seinde zaterdag uit Veurne dat de toestand langs de lijn van de IJzer, van Nieuwpoort tot Diksmuide, de laatste twee dagen belangrijk ten goede is gewijzigd. De Duitsers hebben hun infanterieaanvallen op de verschansing bij Diksmuide, welke hun woensdag zo duur te staan zijn gekomen, geheel gestaakt en stellen zich thans tevreden met een doelloze beschieting van de rokende puinhopen van wat eens een stad is geweest.

De correspondent heeft nog enige bijzonderheden vernomen over de laatste infanterieaanvallen. Er zijn acht afzonderlijke aanvallen gedaan met de bajonet. Ze werden met grote moed uitgevoerd door troepen, die, naar later gebleken is, eerst acht dagen tevoren uit Duitsland waren aangekomen. De Franse marinesoldaten stelden zich in groepjes van vier met machinegeweren op en maaiden daarmee de ene aanvalscolonne na de andere weg, en ze deden dit met zoveel succes, dat geen Duitse gesneuvelde of gewonde binnen een afstand van minder dan 50 voet van de Franse verschansingen is gevonden.

Het valt moeilijk te begrijpen waarom de Duitsers volharden bij deze tot niets dienende aanvallen tegen onze versterkingen, een tactiek die voor hen meer en meer een stokpaardje schijnt te worden. In elk geval zijn de bondgenoten er zeer bij gebaat.

De terugtocht der Duitsers voor Diksmuide heeft de Belgische hospitaalafdelingen gelegenheid gegeven er op uit te trekken en de Duitse gewonden op te nemen. Verscheidene daarvan hadden 24 uur onverzorgd op het slagveld gelegen en waren in een jammerlijke toestand. Onder hen waren baardeloze jongelui van 17 of 18 jaar.

De vijand heeft na zijn vergeefse pogingen om door het front der bondgenoten bij Diksmuide heen te breken, donderdag zijn aandacht meer gericht naar het noordwesten, waar hij het centrum en de uiterste linkervleugel van de Belgische linies heeft aangevallen. Als gewoonlijk richt hij een vreselijk geschutvuur op de stellingen van de infanterie en ondernam daarop een infanterieaanval, die echter werd afgeslagen.

Donderdagnacht zijn enkele Duitse afdelingen er in geslaagd de IJzer en het kanaal naar Ieper over te trekken en enkele Belgische versterkingen te nemen. Dit succes was echter van korte duur, want gisterenmorgen werden de stellingen met de bajonet heroverd en de vijand “tuimelde” in grote wanorde over de rivier terug, en verloor tijdens de overtocht vele manschappen die verdronken. Derhalve is onze hele linie intact gebleven en tenzij de Duitsers een onverwachte kracht kunnen ontplooien hebben zij, naar het schijnt, alle goede kansen om door te breken verloren. Dit is te danken aan het feit, dat aanzienlijke versterkingen Franse infanterie zijn aangekomen om dit deel van het front te helpen verdedigen. De aanwezigheid van Engelsen en Fransen bemoedigt de Belgische troepen ten zeerste, daar zij gevoelen dat zij niet meer alleen de schok van de vijandelijke aanvallen behoeven te weerstaan.

Intussen hebben nieuwe versterkingen dit deel van het front bereikt, versterkingen die de bondgenoten nog meer nodig hadden dan infanterie, en die bestaan uit verscheidene batterijen zware houwitsers.

Van bij het begin der gevechten aan de IJzer is de Belgische artillerie hopeloos in de minderheid geweest bij de Duitse. Herhaaldelijk zijn Belgische batterijen gedwongen geweest om het vuur te staken, teneinde het vreselijke vuur van het zware Duitse geschut dat op hen was geconcentreerd te doen ophouden. De Belgische infanterie heeft in de loopgraven ook erg geleden van deze “Jack Johnsons”, evenals de konvooien, die naar het front trokken om nieuwe munitie aan te voeren, en de eindeloze rij automobielen die de gewonden wegbrachten.

De Duitse houwitsers met grote draagkracht zijn tot gisteren volkomen gevrijwaard geweest voor een tegenaanval. Ze hebben

Diksmuide en de naburige dorpjes tot gruis geschoten van een afstand die het Belgische veldgeschut geen gelegenheid liet om te antwoorden. Thans echter zijn de bordjes verhangen. Gisteren is over de hele linie een fel artilleriegevecht onder meer gelijke omstandigheden begonnen. De vijand was grotendeels verrast en werd in verwarring gebracht toen de zware, met grote kracht ontploffende granaten van het Franse zware geschut in salvo's in zijn stellingen neerploften en zelfs zijn verst verwijderde batterijen met de gewone zekerheid troffen.

De Duitsers togen onmiddellijk aan het werk om nieuwe versterkingen in te richten.

Ze lieten een reusachtige ballon-captif in de vorm van een sigaar op tot een grote hoogte, buiten het bereik van de Franse en Belgische kanonnen. Bevallig bleef die de hele middag ronddrijven, en de vijand begon nu weldra te antwoorden op het vuur van de mortieren, doch slaagde er niet in de afstand te vinden. De Duitsers lieten het granaten regenen op de naburige velden, zonder veel schade aan te richten. Toen ze merkten dat het vijandelijk vuur niet tot zwijgen kon worden gebracht, zonden zij er een vlieger op uit, die almaar rondcirkelende op grote hoogte, als een valk, die zijn prooi tracht te vinden. Het vuur werd echter niet nauwkeuriger en de ballon scheen die dag nutteloos werk te hebben verricht.

De Duitsers hadden gespaard wat er nog over was van Diksmuide, doch tegen donker werden ze blijkbaar woedend over de mislukking van de pogingen om de plaats van het zware geschut te bepalen en ze begonnen toen opnieuw hun aandacht te wijden aan die ongelukkige stad, welke opnieuw in brand werd geschoten. De rode vlammen kon men op 20 mijl zien in de donkerte van de nacht.

De hele dag was de artillerie zeer werkzaam over de hele linie. Het dorp Pervijze (bij Veurne) moest het ontgelden en werd evenals Diksmuide in brand gestoken.

Het is niet mogelijk te zeggen wat de Duitsers gaan ondernemen nu het Belgische leger versterkingen heeft gekregen. Het schijnt onmogelijk dat zij er in zullen slagen de IJzer over te trekken, nu dit in de afgelopen week zo vaak is mislukt. Ik voor mij geloof, zegt de correspondent, dat de Duitsers. Steeds meer terneergeslagen en ontmoedigd worden door hun herhaalde mislukte pogingen om een beslissend resultaat te bereiken, behalve dan het vernielen van steden en dorpen.

De Franse en Belgische troepen hebben geen vrees voor de Duitse infanterie. Het zijn alleen de artillerie en de machinegeweren van de vijand welke ontzag inboezemen. Deze zijn inderdaad geweldig. De wonden, welke ze de laatste dagen veroorzaakt hebben, zijn verschrikkelijk. Alle gewonden die vervoerbaar zijn, worden naar Frankrijk teruggezonden. In het hospitaal te Veurne krijgt men dus alleen de ergste gevallen te zien. Er worden daar mensen binnengebracht die bijna in stukken gescheurd zijn door de ontploffingen van die vreselijke granaten, doch waarin toch nog een greintje leven is.

De Duitsers in België.

Berlijn, 25 oktober. Door het civiele Duitse bestuur in België wordt overwogen of, en in hoeverre, gedurende de bezetting de Duitse sociale wetgeving, in het bijzonder de arbeidersbescherming, in het belang van de Belgische arbeiders moet en kan worden ingevoerd. Met het oog daarop is een deskundige naar Brussel ontboden om de nodige voorbereidingen ter bereiking van dit doel te treffen.

De Kölnische Zeitung schrijft dat de beschieting van Oostende door de Engelsen uit een militair oogpunt zonder enig nut is. De mooie badplaats, die te ver van het gevechtsterrein is gelegen dan dat ze van betekenis zou kunnen zijn voor de krijgsverrichtingen, had slechts een zeer geringe bezetting, afgezien van de gewonden, en het zou gemakkelijk gevallen zijn een overeenkomst tussen de beide partijen te treffen, die in militair opzicht bevredigend was en de stad bewaarde.

Van het westelijk oorlogsterrein.

Het Berliner Tageblatt schrijft dat men in het noordwesten van Frankrijk twee oorlogstonelen te onderscheiden heeft, die weliswaar dicht bij elkaar liggen, doch welker gevechten op verschillende strategische plannen berusten. Het noordelijke aan de zee (voor Nieuwpoort) langs het IJzerkanaal tot Ieper, en het zuidelijk daarvan gelegen gevechtsterrein van Bailleul-Armentières, plaatsen ten westen van Rijsel. Op het eerstgenoemde terrein komt het er voor de Duitsers op aan de hindernissen uit de weg te ruimen, welke hun opmars naar de kust, eerst naar Duinkerken en dan naar Calais en Boulogne tegenhouden. De Duitsers hebben vorderingen gemaakt. De zware artillerie van Engelse monitors houden hen niet meer tegen, meent het Berlijnse blad, en het voegt er aan toe: “Wij zullen aan dit optreden vanuit zee wel spoedig door bijzondere tegenmaatregelen een einde weten te maken.” Al geven de leiders der bondgenoten de Duitse vorderingen niet openlijk toe, zo blijkt toch dat ze rekening houden met een aanval op Calais.

Parijs, 25 oktober. Officieel bericht van 11 uur ‘s avonds:

De strijd wordt onder dezelfde omstandigheden als gedurende de vorige dagen voortgezet Zeer hevig woedt de slag tussen

Nieuwpoort en de Leie. De Duitse troepen hebben de (gekanaliseerde) IJzer tussen Nieuwpoort en Diksmuide kunnen oversteken. Ten westen en ten zuiden van Rijsel zijn vinnige aanvallen van de vijand afgeslagen.

Oostburg, 26 oktober. Het hevig kanongebulder uit de richting Oostende is na gisteren namiddag niet meer gehoord.

Aardenburg, 26 oktober. Vluchtelingen uit Roeselare verhalen, dat hun stad gebombardeerd was. De Franse soldaten hadden, voordat zij wegtrokken, na wegneming van de dakpannen uit de huizen geschoten, waarna de Duitsers een deel der plaats verbrand hebben. Mannen en jongens worden gebruikt om loopgraven te maken.

Aan Roeselare is een oorlogsschatting van 200.000 frank opgelegd. Men vertelt ook dat de burgemeester, secretaris en zes notabelen als gijzelaars in het stadhuis zijn opgesloten. De protestantse school en de kerk zijn intact.

Londen, 26 oktober. Young, de correspondent van de Daily News in Noord-Frankrijk, seinde zaterdagavond:

Het is onmogelijk een denkbeeld te geven van de nu woedende veldslag zonder grote woorden van weinig betekenis te gebruiken. De strijd golft heen en weer langs de IJzer met een verspilling van mensenlevens, welke alleen verschrikkelijk kan worden genoemd. Werktuigen des doods in de lucht, op zee en te land vegen dit afgelegen land verticaal, horizontaal en transversaal met allerlei soorten van mechanisch vernietigend vuur schoon en daardoorheen kruipen, graven, lopen en snellen de kleine, tengere menselijke oorlogswerktuigen met hun schermutselingen, bestormingen en misslagen bij individuele gevechten en grotere

worstelingen. Vermoeid en verbijsterd worden zij dan weer hier, dan weer daar heen gestuurd, slapen zij waar zij kunnen, wassen zij zich nooit, sterven zij ongezien.

Ik ging een stad uit, welke tweemaal door de Duitsers, tweemaal door de Fransen en eenmaal door de Belgen was genomen. Het was niet mogelijk een uur later te zeggen, wie er zich bevond en men liep de kans op een bevriende troep te schieten.

Donderdag werden de Duitsers over de IJzer teruggedreven. Vrijdag hadden zij opnieuw vaste voet gekregen op onze oever. Zaterdag werden zij weer teruggeslagen. Nu eens is de brug door de ene partij opgeblazen en hersteld door de andere, dan weer is zij door de andere partij opgeblazen of als een levensgevaarlijke val voor de vijand achtergelaten, indien deze er over heen mocht trekken.

De vijand in zijn gepantserde trein rijdt dagelijks langzaam voort. Het is een aangroeiende, onbeschreven reeks van daden van moed, die worden bedreven als een onderdeel van het grote werk en die nooit bekend kunnen worden. Zij zouden een boekdeel kunnen vullen, daar onze mannen dag aan dag in gevaar verkeren, bedreigd door granaten, kruisvuur, dynamiet of hinderlaag bij het brengen van onwaardeerbare steun aan de bedreigde linie.

Bij het naderen van de rivier wordt het oor verdoofd door het aanhoudende gebulder van ons scheepsgeschut, rechts, links en voor ons klinkend. Maar recht vooruit en boven ons gaat het voortdurend gillende, krijsende geluid van het vijandelijke geschutvuur voorbij. Van onze flank is er kruisvuur van onze eigen schepen, die diagonaalsgewijs over het land schieten.

Het geraas van de vliegtuigen wordt nu en dan boven ons gehoord, maar bij de algemene tegenwoordigheid van het gevaar bijna niet

opgemerkt. Tijdens het beleg van Antwerpen plachten onze mannen de vliegtuigen te besluipen als ware het een jachtvermaak, en met succes deden ze dat. Nu moeten zij ze aan de artillerie overlaten.

Onze vliegers, die midden door een hagel van ijzer en een groene mist van de wolken der springende granaten een enkele inlichting trachtten te verkrijgen, waren gewoon om op de looping de loop van de Duitse vliegers neer te zien als op een onbesuisd waagstuk tot uittarting van onze infanterie. Nu weten wij, dat de dubbele looping de loop zijn eigen betekenis heeft en een spoedig dreigend gevaar betekent.

De infanterie naast ons kruipt voort met haar geweren als honden, die woedend zijn geworden door de lucht, die zij in de neus hebben gekregen. Treinladingen van gewonden wachten op de zijsporen. Verderop rijden ambulancetreinen langzaam terug. De kogels van de machinegeweren beginnen op onze bepantsering te ratelen. Als honden, die nu het wild nabij ruiken en blaffen, worden de lopen der geweren opgericht en afgevuurd.

We rijden in vliegende vaart. Nu en dan ratelt het geluid van het machinegeweer, terwijl de auto door een laan suist. Zulke auto's zijn de stormvogels van deze oorlog. Onder leiding van een onversaagde aanvoerder zijn er auto's geweest, die heel alleen ingestoven zijn op ganse Duitse bataljons, en ze uit bos of hinderlaag hebben verjaagd. Meer dan eens is één enkele auto aan het front van een grote afdeling van onze beste troepen voorbij gestormd en heeft zij hen door hun verbijsterende snelheid, ten spijt van het moorddadige vuur van de vijand, ervoor gered, door grote Duitse troepenmachten te worden afgesneden.

De verborgen vijand heeft geleerd, zich niet te bekommeren om granaten; doch het machinegeweer is in deze oorlog de baas.

We bevinden ons thans nabij de rivier, in een vlak terrein. Er zijn een of twee hoeven te zien en een paar fabrieksschoorstenen. De overgang van het vlakke land tot de rivier is ietwat heuvelachtig. Het terrein is doorploegd en doorkruist met loopgraven. Het is aanvankelijk onmogelijk te zeggen, wie er in de loopgraven zijn, of wie de naburige hoeven bezet houden, zo wonderlijk heeft de oorlogsfortuin gewisseld in deze krijg aan de rivieroevers.

De Duitsers waren de rivier overgekomen naar onze kant. Ze winnen veld in hun pogingen om de loopgraven der verbondenen onder vuur te krijgen. Ze kruipen gestadig naderbij. Het gedruis van het vechten en het lawaai van ontploffingen klinken dooreen. Er is thans geen tijd om te onderscheiden of wie er vallen, door ons of door de vijand zijn getroffen. Wellicht heeft ons vuur de schaal ten nadele der Duitsers doen overslaan. Deze laatsten ontruimen de loopgraven, trachten elders dekking te vinden en wijken in verwarring naar de oever, waarbij zij door de verbondenen achtervolgd en met een kogelregen overstelpt worden. De verbondenen vervolgen hen met een felle bajonetcharge; maar de Duitsers houden geen stand om die aanval af te wachten, doch rennen voort naar de brug, waar zij echter bloot staan aan het dodelijkste van alle moordwerktuigen, de van pantsering voorziene machinegeweren. Deze knetteren op duivelse wijze vanuit de verschansingen. Een half uur lang wordt er van de rivieroever over en weer een oorverdovende beschieting onderhouden.

Daar is de brug vernield. Door ons? Door de vijand? Met geschutvuur? Met dynamiet? Wie kan het zeggen? Een rookwolk en brokstukken van de brug verduisterden de helderblauwe hemel.

Een ogenblik komt een eind aan het vuren; een ogenblik zwijgt het gebom van de kanonnen.

Maar ras begint het weer. Tussen onze posities aan deze zijde en die der vijanden aan de overkant is weinig meer afstand dan de smalle rivier. Vertoont zich maar even een hoofd of hand boven de borstwering, dan valt een man voorover of zakt in elkaar. Wie valt, wordt onmiddellijk weggebracht naar een plek, waar hij wordt neergelegd bij de talrijke andere gekwetsten, die liggen te wachten tot ze met draagbaren zullen worden verwijderd. Het is bijna niet te begrijpen, dat dadelijk anderen komen om de open plaatsen in te nemen. Het lijkt bijna ondenkbaar, dat bij dit zenuwmoordend geraas en bij de alomtegenwoordigheid van de dood mannen kunnen worden gevonden om dit werk te doen. Maar het hapert nooit; en men vertelt ons, dat wij op dit punt aan de winnende hand zijn. Reeds is de vijand over de rivier terug; en later horen wij, dat hij al vier mijl is teruggedreven. Het werk hier is voltooid. De schepen hebben de vijand van de kustlijn verdreven. Zijn versterkingen durven zich in groten getale zelfs niet nabij Oostende te wagen. De Fransen hebben hem op onze rechter- en op de linkervleugel teruggeslagen. Wij horen, dat ons eigen, verwijderd leger zich goed houdt en sneller voorwaarts rukt. De trein rijdt terug om bij het krieken van de dag iets nieuws te gaan ondernemen. De stilte doet bijna pijn.

Parijs, 25 oktober. De vijand heeft sedert de aanvang van de gevechten in Noord-Frankrijk en België aanzienlijke verliezen geleden. Voor het front van een enkele divisie heeft men bij een voorwaartse beweging op een beperkt terrein meer dan 1500 lijken van Duitsers gevonden. Gisteren hebben de bondgenoten 600 gevangenen gemaakt. De gevechten in het Argonnerwoud waren ook zeer moorddadig voor de vijand.

De oorlogstoestand.

Het telegram, dat het Duitse hoofdkwartier gisteravond heeft uitgegeven (men vindt het in een deel van onze oplage van gisteravond en in het ochtendblad van heden), is op zichzelf in zijn directheid niet zeer duidelijk. Althans uit het telegram zelf kan men niet opmaken welke de strekking is van de feiten, die er in worden vermeld. Berichten uit andere bron geven ons er echter een volledige verklaring van.

De Duitsers delen ons mee, dat zij zaterdag met een aanzienlijke troepenmacht het IJzerkanaal tussen Nieuwpoort en Diksmuide zijn overgetrokken, dat voorts de bondgenoten zich ten oosten en ten noordoosten van Ieper hebben versterkt en niettemin de Duitse troepen erin geslaagd zijn "op verschillende punten" op te rukken. De Parijse mededeling van gisteravond bevestigt het feit, dat de Duitsers over het IJzerkanaal zijn getrokken. Ten westen en ten zuiden van Rijsel, zo stelt het Parijse bericht verder, zijn levendige aanvallen van de Duitsers afgeslagen.

In onze ochtendblad staat een telegram van de Daily Telegraph, dat door bovengenoemde gebeurtenissen is achterhaald, maar ons toch enige onbekende bijzonderheden omtrent de voorafgaande geruchten mededeelt. In de eerste plaats, dat de Duitsers, die, naar ook van Duitse zijde was gezegd, in kleine afdelingen donderdagnacht over het IJzerkanaal waren gekomen, vrijdagochtend weer over dat kanaal zijn teruggeworpen. Blijkbaar hebben zij zaterdag hun aanval met meer succes herhaald.

De correspondent van de Daily Telegraph doet voorts de belangwekkende mededeling, dat de Fransen bij het IJzerkanaal versterkingen hebben gekregen niet alleen aan infanterie, maar ook

aan artillerie. Men herinnert zich, dat de Fransen wel over voortreffelijke lichte artillerie beschikten, maar aan zware artillerie gebrek hadden.

Maar tegen half oktober, zo werd gezegd, zou de Schneiderfabriek te Creusot een aanzienlijke hoeveelheid zware artillerie gereed hebben. In dit verband is het opmerkelijk, dat nu niet alleen de correspondent van de Daily Telegraph gewag maakt van het verschijnen van Franse zware artillerie voor het IJzerkanaal, maar ook het officiële Franse bericht spreekt over Frans zwaar geschut, dat een doel in Woëvre beschiet.

De Fransen noemen in hun berichten IJzer, wat de Duitsers IJzerkanaal noemen. Volgens een artikel voorkomende in Petermanns Geografische Mitteilungen 1914, II, alsmede volgens Stieler's Handatlas loopt een kanaal van Ieper over Diksmuide naar Nieuwpoort. Van Nieuwpoort tot 10 km ten zuiden van Diksmuide is voor dat kanaal de benedenloop van de IJzer gebruikt, die op dit punt is gekanaliseerd. De Duitsers zijn tussen Diksmuide en Nieuwpoort over het IJzerkanaal of het gekanaliseerde gedeelte van de IJzer getrokken. Dat nu de bondgenoten ten westen en ten zuiden van Rijsel hele Duitse aanvallen hebben moeten afslaan, valt niet te veranderen. Het voor de hand liggende doel van die (niet geslaagde) aanvallen in die buurt was om de bondgenoten te dwingen hun stellingen ten noorden en ten oosten van Ieper prijs te geven, die bij die aanvallen zouden kunnen dienen.

Naar Duinkerken.

Een onzer oorlogscorrespondenten schrijft ons:

De grote afdelingen van het Belgisch leger die ik waarnam op mijn tocht naar Brugge hadden Antwerpen nog voor zijn val en

inbezitneming door de Duitsers verlaten en begaven zich naar Oostende, waar ze werden ingescheept met bestemming naar Frankrijk; de Duitsers ten spijt, die thans wel zullen inzien, dat een niet onbelangrijk leger hun nu ontglipt en, vroeg of laat, zeker in staat zal zijn nog krachtdadig aan de veldtocht deel te nemen. De naar aantal en waarde niet te schatten, spoortrein, die ik ‘s avonds in Brugge waarnam, moet blijkbaar dezelfde bestemming, Oostende, gehad hebben.

Bagagewagens van allerhande vorm en afmeting, auto-omnibussen, ik zag er verschillende met Engelse opschriften, karren, wagens en rijtuigen, volgepakt en volgepropt met allerhande oorlogsbenodigdheden. Daartussen munitiewagens en ambulancevoertuigen. Dit alles bewoog zich in afmars naar het westen. Van overhaasting was geen sprake, al was, naar het mij voorkwam, niet overal het zo gewenste onderling verband aanwezig. Niet te verwonderen is het, dat de hele bevolking van Brugge op de been was om dit ongewoon drukke schouwspel in deze anders zo stille ville morte gade te slaan. Mannen, vrouwen en meisjes reikten de vermoeide soldaten versnaperingen, die gretig werden aangenomen. Hier en daar ving ik een grappig gezegde op, doch de stemming was in het algemeen ernstig en waardig. Ieder voelde dat deze doormars een teken was dat weldra een grote gebeurtenis zou plaatshebben, het verlies van Antwerpen.

Doch niemand durfde het luid uitspreken.

In een hotel waar ik met zeer veel moeite onderdak kon vinden, polste ik de mening en zienswijze van militair en burger, doch geen hunner kon of wilde zich voorstellen, in elk geval verzweeg men elkaar wat ieder vermoedde, dat het nationaal reduit zich niet lang meer zou kunnen houden of dat deze doortocht een voorbode was

van zijn val. Er waren er in mijn omgeving, die bij kris en bij kras staande hielden dat het tot de absolute onmogelijkheden behoorde dat Antwerpen ooit in Duitse handen zou kunnen geraken; de forten konden niet genomen worden, daartoe waren deze te sterk en de Duitse artillerie te zwak. Bovendien, er waren in Oostende zo ontzettend veel Engelse troepen ontscheept. Een hunner had dat "met zijn eigen ogen" gezien!, dat binnen korte tijd het hele belegeringsleger van de bedreigde veste zou worden weggejaagd.

Gedurende de hele nacht ging het doortrekken van troepen en bagagetrein voort. Het gekras van wagens, het getoeter van auto's, het aanhoudend gefluit van locomotieven, het geven van trompetsignalen, maakten dat de uren die ik voor de slaap had gereserveerd, half wakend, half dommelend werden doorgebracht. En toch was het de andere morgen weer vroeg dag.

Het moeilijk verkregen resultaat van de voorgaande dag was dat ik met zekerheid had kunnen constateren dat zich aan deze kant van Antwerpen geen Duitse troepen bevonden en het Belgische leger in volle aftocht was in de richting naar Oostende, en zich dus tijdig onttrok aan omsingeling en gevangenneming. Een deel is, zoals later is gebleken, tot op Nederlands gebied teruggedrongen.

Het kwam er op aan te weten of zich in het uiterste zuidwesten van België of daaromtrent zich Duitse troepen ophielden en waar de Franse posten het eerst zouden worden gezien.

De weg naar Duinkerken over Oostende te nemen achtte ik minder raadzaam en had voor ons weinig nut, deze zou immers bezet zijn met terugtrekkende troepen, die een enigszins snel voorwaarts komen zeer zouden belemmeren.

We sloegen dus een parallelweg in over Westkerke-Gistel naar Nieuwpoort, dan Veurne, waar wij zuidwaarts de Franse grens zouden overschrijden om te Duinkerken onze passen door de Franse bevelhebber te laten afstempelen en verdere doortocht te verzoeken.

Terwijl ik onderweg even de auto verliet, benaderde ons met grote vaart een geblindeerde Belgische auto, waarop een mitrailleur dreigend de monding op ons richtte. Na onderzoek der paspoorten, die natuurlijk in goede staat bevonden werden, kwamen we met de bezetting van die rollende vesting in gesprek. Ze bestond uit een officier der genie, een onderofficier van de artillerie en een soldaat, die mededeelden dat Duitse patrouilles in de omtrek waren gemeld en dat ze zouden trachten deze terug te drijven. Erg aanlokkelijk was voor ons dit bericht niet. Patrouilles toch geven zich geen tijd en kunnen dit niet doen, iedere voorbijgaande auto van nabij aan te houden; zij volgen daarom een ander, meer afdoend recept, dat daarin bestaat het voertuig van ver te beschieten en zodoende tot stilhouden te dwingen. Met dit prettige vooruitzicht voor ogen informeerden we waar die patrouilles ongeveer zich zouden ophouden; een ietwat nauwkeurige uitlegging bleef echter achterwege en we wilden, op goed geluk, de reis vervolgen, toen de onderofficier, met van geluk stralend gezicht, in de verte een vliegtuig ontdekte, dat, dichterbij gekomen, duidelijk bleek een Taube te zijn, die koers zette in de richting van Veurne. We kropen dicht achter de gepantserde legerauto, waarvan de mitrailleur in gereedheid werd gebracht en gericht op de Duitser, die het misschien in zijn hoofd zou kunnen krijgen met bommen of andere infernale werktuigen te gaan werpen. De as van de straatweg volgend, boog hij plotseling naar links om, hij scheen ons dus te hebben gezien en wilde blijkbaar een beschieting vermijden. De officier verzekerde, dat het wel wat ver was, maar wilde toch een

kans wagen. Eén goede treffer is voldoende om hem naar omlaag te halen. Ik verliet mijn schuilplaats, om te zien hoe dat alles in zijn werk zou gaan. Een hagel van projectielen werd op de Taube afgegeven, die hoger steeg en zich steeds verder uit de “voeten” maakte. Doch het deerde de Duitser niet. Kort erop verdween hij achter een regenwolk, waaruit hij heel ver weg te voorschijn kwam. De toeleg was mislukt tot grote ergernis van de onderofficier, die de logische conclusie trok, dat de Taube niet dichterbij durfde te komen, omdat hij bang was voor de mitrailleur. Hetwelk ik beaamde.

De oude vesting Nieuwpoort lag spoedig achter ons en we stevenden op Veurne aan waar we de eerste roodbroeken ontmoetten.

Opmerkelijk is het verschil in de wijze waarop de Fransman en de Duitser de reiziger naar doel en herkomst ondervraagt en om zijn passen verzoekt. Op mijn tochten op het oorlogsterrein heb ik te dikwijls de gelegenheid gehad te vertellen dat ik over overmatige beleefdheid van de zijde der mindere Duitse militairen mij niet had te beklagen. De Fransman, en ik had dit in het vervolg herhaaldelijk de gelegenheid op te merken, volgt in vele opzichten het omgekeerde systeem. Zonder daarbij ook slechts enigszins uit het oog te verliezen dat hij daar staat om met argusogen toe te zien dat geen onbevoegde zonder behoorlijke legitimatie voorbij mag gaan, begint hij hoffelijk te vragen of ge ook in het bezit zijt van de benodigde paspoorten en of hij die mag zien. Natuurlijk dat hij u, evenals de Duitsers, reeds van ver door allerhande bewegingen, met of zonder geweer, heeft duidelijk gemaakt te stoppen.

Ook de Franse militair is zeer nauwgezet bij het verifiëren der legitimatiebewijzen en doet daarin in het minst niet onder voor zijn

Duitse collega. Deze ziet echter in de niet-militair meer een tweederangs mens die niets op het oorlogsterrein te zoeken heeft, terwijl gene geenszins verbaasd is ook andere wezens dan uitsluitend militairen te ontmoeten. Hij ziet niet in ieder een spion die hem in de kaart wil kijken en is van het eerste ogenblik der ontmoeting af voorkomender en hulpvaardiger. De Fransman zal u ongevraagd de weg wijzen of, wat nog nuttiger is, u waarschuwingen geven aangaande een te volgen weg die beter en gemakkelijker berijdbaar is, hij zal u uit eigen beweging zeggen waar de volgende posten zijn opgesteld. De Duitser redeneert anders; hij laat u stilletjes uw gang gaan, bekommert zich geenszins om u en zal u in de meeste gevallen niet waarschuwen dat een hindernis, een opgeblazen brug of barricade aanstonds uw weg zal verspreiden.

De smalle, doch uitnemende weg van Deurne naar Duinkerken leidde langs het kanaal. Op korte afstanden waren versperringen aangelegd, opzij waren veldversterkingen opgeworpen, terwijl, zo men verzekerde, het terrein ten dele voor inundatie in gereedheid was gebracht. Het douanekantoor aan de Franse grens was gesloten, de ontvanger was met enige militairen in drukke bespiegeling over de oorlogskansen en over de krijgsverrichtingen. Weliswaar had hij in zeer geruime tijd geen kranten gelezen, maar, zo filosofeerde hij, het was juist daarom dat hij zo goed op de hoogte was. Kranten spreken elkaar en zichzelf iedere dag tegen, ze zijn niet te vertrouwen, hij wilde er niets meer van weten. Hoe dit te rijmen viel met het aannemen van een Flandre Libérale, die ik hem bij mijn vertrek aanbood, heb ik niet kunnen nagaan.

Duinkerken was nu spoedig bereikt, doch daarom de weg naar de commandant de place niet zo dadelijk gevonden. Niets is onaangenamer in oorlogstijd dan voortdurend, zij het ook voor

weinige ogenblikken, te moeten stilhouden. De nieuwsgierigheid der bewoners, zowel als die der militairen, is zo groot, dat men onmiddellijk is omringd door tientallen mensen, die steeds aangroeien. Aan het vragen naar inlichtingen komt dan geen einde en het is zaak de mensen maar naar de mond te praten en verhalen op de dissen die steeds in hun voordeel uitvallen.

Een rappe scholier bood ons zijn diensten aan om ons de weg te wijzen naar het commandantsgebouw. Een gratis tochtje per automobiel door de stad zijner inwoning scheen hem zeer aanlokkelijk.

In de nauwe straten scheen alles zijn gewone, dagelijkse gang te gaan. Hoewel een sterke bezetting hier en in de omstreken is gelegerd, was van militair vertoon niet bijzonder veel te merken. Inmiddels was ons ter ore gekomen dat de opperbevelhebber van de Franse linkervleugel, de thans in heel Europa beroemde generaal Pau, in de stad was aangekomen om met zijn état-major de stellingen persoonlijk in ogenschouw te nemen. Nauwelijks voor het commandantshuis aangekomen naderden tal van automobielen, de tricolore voorop. In een oogwenk waren tal van nieuwsgierigen aanwezig, die de kranige generaal bij het verlaten van zijn auto op geestdriftige wijze toejuichten.

Zie dat was weer een uiting van die echte Franse volksgeest. Op hun generalissimus was de hoop van allen gevestigd, men heeft in hem het grootste vertrouwen, zijn alom erkende bekwaamheid is militair en bevolking als een waarborg voor de gunstige loop van de oorlog. Geheel het uiterlijk van deze opperofficier getuigt van ernst en vastberadenheid; hij is niet groot van gestalte doch van middelmatige lengte, een weinig gezet. Met enkel het kruis van het legioen van eer op de borst, maakte hij een echt militaire indruk,

die nog verhoogd werd door de afwezigheid van de rechterarm, die hem in de vorige oorlog tegen Duitsland is afgeschoten. Omringd door zijn talrijke staf begaf hij zich, na met een korte groet voor de ovatie te hebben bedankt, naar de krijgsraad, die op het vastgestelde uur zou worden gehouden.

Ik hoopte de persoonlijke handtekening van de opperbevelhebber op mijn pas te zullen krijgen. Een der generaals beduidde echter dat door begrijpelijke drukke bezigheden voor een en ander de tijd niet gevonden kon worden en wij dus tevreden moesten zijn met de ondertekening van een van zijn sous-chefs. Tevreden zeker mochten we zijn want die ondertekening opende ons de verdere doortocht in Frankrijk, waar we de gelegenheid hadden de geweldige oorlogstoebereidselen van nabij te aanschouwen.

Het Belgische gezantschap te ‘s-Gravenhage heeft van de minister van buitenlandse zaken het volgende telegram ontvangen:

Na in goede orde zijn terugtocht uit Antwerpen volbracht te hebben, heeft het Belgische veldleger zich geconcentreerd op de linkeroever van de IJzer, van het zuiden van Diksmuide tot aan de Noordzee. Het werd sedert de 18^{e} dezer langs het gehele front door een aanzienlijke strijdmacht met kracht aangevallen en bood niet alleen weerstand aan alle aanvallen, doch heeft verschillende tegenaanvallen gedaan.

Onze bondgenoten bewonderden de bijzonder schitterende wijze, waarop onze troepen streden.